

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босне и Херцеговине

Predmet br. S1 1 K 044237 23 Kri

Datum: objavljivanja 29.02.2024. godine
pismenog opravka 29.04.2024. godine

Pred sudskim Vijećem u sastavu: sudija Tanja Curović, predsjednik vijeća
sudija Minka Kreho, član vijeća
sudija Željka Marenić, član vijeća

PREDMET Tužilaštva Bosne i Hercegovine
Protiv optuženog RADE GRUJIĆA

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine

Eldina Biuk

Branilac optuženog

Advokat Petko Pavlović

Broj: S1 1 K 044237 23 Kri
Sarajevo, 29.02.2024. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, u vijeću sastavljenom od sudije Tanje Curović, kao predsjednika vijeća, te sudija Minke Kreho i Željke Marenić, kao članova vijeća, uz učešće stručnog saradnika Melise Đulbegović, u svojstvu zapisničara, u krivičnom postupku koji se protiv optuženog Rade Grujića vodi po optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0006398 17 od 23.02.2023. godine, potvrđenoj dana 27.02.2023. godine, a kojom se optuženi tereti za počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka g) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 1. istog Zakona, nakon održanog glavnog javnog pretresa, na kojem je dijelom bila isključena javnost, u prisustvu tužioca Tužilaštva BiH Eldine Biuk, optuženog Rade Grujića i njegovog branioca, advokata Petka Pavlovića, donio je i dana 29.02.2024. godine, javno objavio sljedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI: Rade Grujić zv. „Rašo“ sin Steve i majke Višnje dj. Jasikovac, rođen 17.05.1967. godine u Snagovu, opština Zvornik, nastanjen na adresi ... i ..., JMBG: ..., ..., državljanin BiH i R Srbije, završena osnovna škola, vanredno završio srednju školu za zidara, po zanimanju zidar, oženjen, otac dvoje punoljetne djece, srednjeg imovnog stanja, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak.

K R I V J E

što je:

U periodu od aprila do kraja jula 1992. godine za vrijeme rata u BiH, u okviru širokog i sistematičnog napada Teritorijalne odbrane opštine Zvornik, kasnije vojske Republike Srpske (VRS), policije i paravojnih formacija srpskih snaga, usmjerenog protiv bošnjačkog civilnog stanovništva na području opštine Zvornik optuženi Rade Grujić, kao pripadnik čete Snagovo Teritorijalne odbrane opštine Zvornik, znajući za takav napad i da njegove radnje čine dio tog napada, prisiljavanjem druge osobe, upotrebom sile na seksualni odnos (silovanje), tako što je:

Tačno neutvrđenog dana u periodu od 25.05. do 02.06.1992. godine u kojem periodu se u kućama Đ.S. i S.S. u selu Liplje, opština Zvornik nalazilo zatvoreno oko 400 civila bošnjačke nacionalnosti iz sela Liplje među kojima i oštećena A-3, koji civili su u navedenim kućama nezakonito držani zatvoreni od strane pripadnike jedinice Bijeli orlovi i čete Snagovo, gdje su civili fizički i psihički zlostavljani, a neke od zatvorenih žena silovane, došao u kuću S.S. u kojoj se u tom momentu nalazila oštećena A-3 zajedno sa drugim civilima, te je odveo u jednu sobu u S.S. kući i naredio da se skine, što je ista zbog straha koji je osjećala i učinila, nakon čega se i on skinuo te legao na oštećenu A-3 i nad njom izvršio silovanje, tako što je izvršio penetraciju svojim polnim organom u polni organ oštećene A-3, a nakon što je ejakulirao u polni organ oštećene, ustao i obukao se, te oštećenoj naredio da se obuče, nakon čega je napustio prostoriju,

dakle, u okviru širokog i sistematičnog napada paravojnih snaga i Teritorijalne odbrane opštine Zvornik, kasnije vojske Republike Srpske, usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na području opštine Zvornik, znajući za takav napad i svjestan da njegove radnje čine dio tog napada, kao pripadnik tih snaga, prisilio žensku osobu na seksualni odnos,

čime je, počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka g) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine,

pa ga Sud na osnovu navedenog zakonskog propisa, te primjenom člana 285. stav 1. ZKP BiH, te odredbi članova 39., 42. stav 1. i 2. i 48. stav 1. i 49. b KZ- a BiH

O S U Đ U J E

Na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) godina

Na osnovu člana 285. stav 1. tačka f) ZKP BiH u izrečenu kaznu zatvora optuženom se uračunava vrijeme provedeno pritvoru u trajanju od 02.02.2023. godine.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH, u vezi sa odredbama članova 200. i 202. Zakona o obligacionim odnosima, djelimično se usvaja imovinskopravni zahtjev pa se optuženi obavezuje da oštećenju A-3 na ime naknade nematerijalne štete, isplati ukupan iznos od 10.000,00KM (desethiljada konvertibilnih maraka), sve sa zakonskim zateznim kamatama od dana podnošenja zahtjeva, odnosno od dana 05.10.2023. godine, a sve u roku od 30 (trideset) dana od dana pravosnažnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

U preostalom dijelu postavljenog imovinskopravnog zahtjeva oštećena se upućuje na parnični postupak.

Na osnovu člana 188. stav 4. ZKP BiH, optuženi se oslobađa od dužnosti naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

O b r a z l o ž e n j e

I Tok postupka

1. Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0006398 17 od 23.02.2023. godine, koja je potvrđena dana 27.02.2023. godine, optuženom Radu Grujić se stavlja na teret da je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka g) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. istog Zakona. Optuženi Rade Grujić se na ročištu o izjašnjenju o krivnji održanom dana 28.03.2023. godine izjasnio da nije kriv za ovo krivično djelo.
2. Statusna konferencija na kojoj se raspravljalo o pitanjima važnim za glavni pretres održana je dana 13.04.2023. godine. Istoga dana, u skladu sa odredbom člana 13. ZKP BiH, u vezi sa članom 260. ZKP BiH, glavni pretres je počeo čitanjem optužnice Tužilaštva BiH, broj: T20 0 KTRZ 0006398 17 od 23.02.2023. godine. Tom prilikom stranke i branilac nisu imali prigovora na sastav pretresnog vijeća.
3. U uvodnom izlaganju nakon čitanja optužnice, postupajuća tužiteljica je istakla da će nakon provedenih dokaza optužbe, Vijeće na pravilan i zakoniti način donijeti odluku kojom će van razumne sumnje utvrditi krivicu optuženog.
4. U skladu sa članom 260. stav 3. ZKP BiH, Sud je pružio mogućnost odbrani da iznese uvodna izlaganja. Odbrana se očitovala da neće iznositi uvodnu riječ i obrazlagati koncept odbrane, uz napomenu da će svoje izjašnjenje dati nakon dokaznog postupka Tužilaštva i u završnim riječima.
5. Redovni dokazni postupak optužbe je okončan dana 12.01.2024. godine, dok je dokazni postupak odbrane okončan dana 09.02.2024. godine.

II Izvedeni dokazi

6. Tokom trajanja glavnog pretresa saslušano je 11 svjedoka i 1 vještak optužbe i 6 svjedoka odbrane. Uloženo je 68 materijalnih dokaza optužbe i tri¹ materijalna dokaza odbrane.

7. U svojstvu svjedoka Tužilaštva BiH saslušani su: Mile Maksimović, I.S., S.S., svjedok "A3", Mile Grujić, Predrag Grujić, M.L., A.R.,² Š.S., Nedeljko Slepčević i H.M..

8. Tužilaštvo je odustalo od saslušanja svjedoka J.H., P.S., A.P., Salčinović Abdurahmana, Mujanović Aziza, H.K., R.O., Mujanović Abdulaha, Grujić Bogdana i Miladina Vlačića.

9. U svojstvu svjedoka odbrane saslušani su: Sreten Grujić, Milutin Grujić, Miloš Jasikovac, Cvjetko Jokić, Milan Slepčević, Bogdan Grujić i Miladin Vlačić. Odbrana je odustala od saslušanja svjedoka Radenka Jokića.

10. Tokom glavnog pretresa Tužilaštvo je izvelo materijelne dokaze koji su navedeni u aneksu A ove presude i predstavljaju njen sastavni dio.

11. Tokom glavnog pretresa odbrana je izvela materijelne dokaze koji su navedeni u aneksu A 1 ove presude i predstavljaju njen sastavni dio.

III ZAVRŠNE RIJEČI

¹ Dokazi obilježeni O-1;

² Do decembra 2022. godine prezivala se H.;

a)Tužilaštvo BiH

12.Tužilaštvo BiH je u svojom završnom obraćanju navelo da je svim izvedenim dokazima, cijeneći ih kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti, dokazalo da su u radnjama optuženog Rade Grujića ostvarena sva bitna obilježja bića krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka g), a u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

13.Kada su u pitanju opšti elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, tužiteljica je izjavila da je na području opštine Zvornik postojao napad koji je imao sve karakteristike širokog i sistematičnog, što potvrđuju materijalni dokazi T-7 do T-55, kao i prihvaćene utvrđene činjenice, ali i saslušani svjedoci A-3, A.R., H.M., Š.S., I.S., S.S., Predrag Grujić, M.L. i Mile Maksimović, koji su iscrpno svjedočili o situaciji koja je vladala u opštini Zvornik i u okolnim selima u kojima su isti živjeli.

14.Izvedenim dokazima utvrđeno je da je optuženi kao pripadnik srpskih snaga, odnosno, čete Snagovo štaba TO Zvornik, bio svjestan postojanja napada i da njegove radnje predstavljaju dio tog napada (mens rea). Optuženi je u spornom inkriminisanom periodu boravio u Zvorniku, bio dio čete, a četa sastavni dio vojske koja je vršila napade, pa mu nisu mogla ostati nepoznata svakodnevna dešavanja na području opštine. Navedeno su potvrdili svjedoci optužbe.

15.Tužiteljica je podsjetila da je radnja koja se optuženom stavlja na teret, silovanje oštećene A-3 koja je bila nezakonito zatvorena u kućama Đ.S. i S.S. tačno neutvrđenog dana u periodu od 25.05. do 02.06.1992. godine optuženi počinio za vrijeme širokog i sistematičnog napada. Oštećena je u svom iscrpnom svjedočenju na glavnom pretresu jasno i detaljno opisala, da je zajedno sa drugim komšijama zatvorena u kućama Đ.S. i S.S.a na period od 9 dana, u kojem periodu je silovana od strane optuženog.

16.Oštećena je opisala kako je iz Đ.S. kuće odvedena u kuću S.S. gdje je kasnije došao i optuženi. Svjedoci Predrag Grujić, Nedjeljko Slepčević i Mile Grujić također su potvrdili dolazak i boravak optuženog u kućama u kojima su civili bili zatvarani i zlostavljani.

17. Osvrćući se na provedeni dokazni postupak, tužiteljica je istakla da sagledan u kontekstu izjava svih svjedoka, iskaz oštećene u potpunosti je vjerodostojan, te da ne postoji niti jedan razlog zbog kojeg bi oštećena neosnovano teretila optuženog, budući da je ista još nekoliko puta silovana od strane drugih vojnika. U prilog navedenom, ističe da odbrana optuženog ničim nije osporila iskaz oštećene, niti je tokom unakrsnog ispitivanja osporila bilo koji njezin navod.

18. Osvrćući se na dokaze odbrane, tužiteljica je navela da je odbrana pokušala optuženom dati alibi, tvrdeći da se u inkriminisanom periodu nalazio u Malom Zvorniku u Srbiji, zbog problema koje je imao sa pripadnicima Bijelih orlova. Tužilaštvo ističe da su svjedoci odbrane koji su pokušali dati alibi optuženom, imali samo posredna saznanja o onome o čemu su svjedočili, pokušavajući osloboditi ga krivične odgovornosti za nedjela koja je počinio. Navodi svjedoka o boravku optuženog u Malom Zvorniku u vrijeme kada je prema optužnici silovao A-3 su u suprotnosti sa dokazom replike T-61 (Naredba otkomanda boraca iz Zvorničke brigade u Birčansku brigadu broj: 701-2/92 od 13.10.1992. godine), po kojem se jedinica Bijeli orlovi i u 10. mjesecu nalazi u Snagovu u sastavu Zvorničke brigade i dokazom T-59 (Spisak II bataljon četa Snagovo za mjesec juni 1992. godine) u kojemu je optuženi evidentiran pod brojem 25 kao vojnik koji je primio platu za mjesec juni i potpisao da je primio. U prilog tvrdnji Tužilaštva idu i iskazi svjedoka Predraga Grujića, Mila Grujića I Nedjeljka Slepčevića rođaka i komšije optuženog koji su potvrdili da se optuženi tokom maja nalazio u Grujićima i da su ga vidjeli pored kuća gdje su držani zatvoreni civili.

19. U pravcu navedenog, tužiteljica je navela da je tačno da je optuženi napuštao vojsku, odlazio u Srbiju, te se ponovo vraćao, ali da su svjedoci odbrane navodili vremenski period koji je lažan i povoljniji za optuženog, a sve kako bi ga oslobodili krivične odgovornosti.

20. Na kraju, tužiteljica je ocjenila da je Tužilaštvo uspjelo van svake razumne sumnje dokazati da je optuženi počinio krivično djelo za koje se tereti, predložila da Sud optuženom izrekne kaznu koja je propisana zakonom, te u cjelosti dosudi imovinskopravni zahtjev oštećene, koji je postavio punomoćnik oštećene jer je u cjelosti opravdan.

b) Odbrana

21. U završnoj riječi odbrana se bavila pravnim standardima, pravilom in dubio pro reo, primjenom materijalnog zakona, te analizom pravne konstrukcije krivičnog djela koje se na teret stavlja optuženom, analizom iskaza svjedoka i materijalnih dokaza kako optužbe, tako i odbrane.

22. Branilac je ukazao da Tužilaštvo nije dokazalo opšte elemente krivičnog djela za koje se tereti optuženi, kao ni njegovu krivicu za tragične događaje koji su se dogodili na području Zvornika, tokom rata u Bosni i Hercegovini i u selu Lipnje od 25. maja do 02. juna 1992. godine.

23. Nadalje, branilac je analizirao iskaz oštećene A-3 ukazujući na niz nedosljednosti i nelogičnosti, navodeći da je neuvjerljiv i kontradiktoran, kako u odnosu na iskaze koje je davala u istrazi, tako i tokom glavnog pretresa. Odbrani je nejasno kako oštećena tereti optuženog, a da pri tom ne zna njegovo ime i prezime, niti ime njegovih roditelja.

24. U odnosu na prepoznavanje optuženog u sudnici od strane oštećene A-3, branilac je naveo kako smatra da je na identifikaciju optuženog u sudnici u prevelikoj mjeri i nesvjesno mogao uticati fizički položaj optuženog, te ostali faktori koji upravo optuženog stavljaju u centar pažnje u sudnici, zbog čega je odbrana uvjerena da je priprema svjedočkinje A-3 proizvela predmetnu identifikaciju optuženog u sudnici, te se pri ocjeni ovakog prepoznavanja pozvao kako na praksu Suda BiH, tako i na praksu MKSJ-a.

25. Osvrćući se na dokaze optužbe, branilac je u odnosu na iskaz svjedoka H.M. naveo da je ista tri puta u toku istrage davala izjavu, te da tada, niti jednom nije pomenula optuženog, a da na glavnom pretresu to čini, što u potpunosti dovodi u pitanje istinitost njenog kazivanja. Odbrana je istakla da drugi svjedoci optužbe, A.H., Š.S., S.S., I.S., M.L. i Mile Maksimović nisu spomenuli optuženog Grujića, nisu ga vidjeli, niti čuli da je učestvovao u kupljenju stanovnika sela Lipnje, njihovom privođenju, zatvaranju ili bilo kojem obliku maltretiranja. Ni svjedoci Nedeljko Slepčević, Predrag Grujić i Mile Grujić nisu vidjeli da je optuženi učestvovao u sakupljanju stanovnika sela Liplje u dvije kuće, nisu izjavili da je isti obezbjeđivao predmetne kuće, niti da je učestvovao u zlostavljanju stanovništva ili silovanju. Odbrana ističe da se

svjedocima Predragu Grujiću i Nedeljku Slijepčeviću nikako ne može pokloniti vjera, jer je u toku istraga zbog njihovog učešća u predmetnim događajima, te da su upravo ova dva svjedoka školski primjeri za primjenu principa in dubio pro reo u odnosu na optuženog.

26.S druge strane, po mišljenju odbrane, svjedoci odbrane su saglasno potvrdili da je optuženi polovinom maja pobjegao u Republiku Srbiju, da nije imao nikakav nadimak, otac mu se nije zvao zvaao Despot ili Despet kako je navela oštećena A-3, već Stevo koji prije rata nije radio u Njemačkoj.

27.Konačno, branilac je predložio da Vijeće optuženog oslobodi od optužbe imajući u vidu cjelokupnu analizu i ocjenu dokaza, tvrdeći da se na istim ne može zasnovati pouzdan i nesumnjiv zaključak da je optuženi Rade Grujić u konkretnim situacijama postupio kako ga tereti optužnica.

28.Na kraju, branilac je naveo da ostaje kod svih isticanih prigovora na postavljanje imovinskopravnog zahtjeva oštećene.

IV PROCESNE ODLUKE

1.Odluka o djelimičnom usvajanju prijedloga tužilaštva BiH za prihvatanje utvrđenih činjenica u postupcima pred MKSJ

„Rješenjem broj S1 1 K 044237 23 Kri od 15.06.2023 godine, Prijedlog Tužilaštva Bosne i Hercegovine za prihvatanje utvrđenih činjenica, sadržan u Optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj T20 0 KTRZ 0006398 17 potvrđenoj od dana 14.04.2023.godine, *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* (IT-00-39-T) od 17.09.2006.godine i *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina* (IT-08-91-T) od 27.03.2013.godine, **djelimično je usvojen**, pa se predložene činjenice, utvrđene od strane pretresnog vijeća u predmetu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju prihvataju kao dokazane u obimu i sadržaju kako slijedi:

MKSJ Tužilac protiv Momčila Krajišnika (IT-00-39-T) od 17.09.2006.godine:

1. (...) Na teritoriji Bosne i Hercegovine oružani sukobi su izbili najkasnije u aprilu 1992. godine, u vezi sa proglašenjem nezavisnosti Bosne i Hercegovine i Srpske Republike, i oni su nastavljeni i poslije decembra 1992. godine“ (paragraf 707.).
2. Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) su se sastojale od savezne armije (poznate kao JNA) i sistema teritorijalne odbrane (TO), opremljene lakim naoružanjem smještenim u opštinska skladišta.“ (paragraf 18.).
3. Dana 21. novembra 1991.g., Skupština bosanskih Srba je usvojila rezoluciju kojom se daje puna podrška JNA u odbrani zajedničke države Jugoslavije i proglašava mobilizacija svih Srba u Bosni i Hercegovini. (paragraf 75.)
4. Dana 19. ili 20. decembra 1991., donesen je dokument pod nazivom “Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim uslovima”. Dokument je uručen učesnicima sastanka visokih predstavnika SDS-a. (paragraf 86.)
5. U povjerljivom dokumentu „organa Republike Srpska Bosna i Hercegovina“, koji prema kontekstu potiče iz januara ili početkom februara 1992., upućenom načelniku Generalštaba JNA u Beogradu i komandantima 2. i 4. vojne oblasti (koje su obuhvatale Bosnu i Hercegovinu i manja područja Hrvatske), (...) u tekstu se kaže da organi republike bosanskih Srba uskoro treba da uspostave punu kontrolu nad tim srpskim teritorijama (...), „organi“ su zatražili da JNA odredi oficire za pomoć opštinskim TO-ima, stanicama javne bezbjednosti i centrima službi bezbjednosti, te da nabavi materijalno-tehnička sredstva, uključujući oružje, municiju, vozila, helikoptere, sredstva veze i uniforme (...) „organi“ su zatražili podršku JNA u preuzimanju kontrole nad “srpskim teritorijama u BiH koje ostaju u sastavu Jugoslavije.“ (paragraf 109.)
6. Dana 6. aprila 1992. Evropska zajednica je priznala nezavisnost Bosne i Hercegovine. Sljedećeg dana skupština bosanskih Srba (...) proglasila je nezavisnost Srpske Republike Bosne i Hercegovine (dana 12. avgusta 1992. naziv republike promijenjen je u „Republika Srpska“). (paragraf 128.)
7. (...) 15. aprila 1992. g. jedan pukovnik JNA imenovan je za komandanta srpskog TO i zadužen za nadzor i kontrolu lokalnih štabova TO-a. Dana 16. aprila 1992. godine Ministarstvo odbrane Republike bosanskih Srba javno je potvrdilo stanje neposredne ratne opasnosti, koje je dan ranije proglasilo predsjedništvo bosanskih Srba u skladu sa svojim vanrednim ovlaštenjima, i obavjestio je ARK, vlade SAO i sve srpske opštine o odluci predsjedništva bosanskih Srba donesenoj prethodnog dana da srpski TO postaje „oružana snaga“ republike bosanskih Srba.“ (paragraf 192.)
8. (...) Od 1. aprila do 15. juna 1992. opštinski i regionalni organi SDS imali su najistaknutiju ulogu u organizovanju jedinica TO-a. Nakon toga su te jedinice, ponekad u sadejstvu s JNA, obezbjeđivale srpske opštine (...) (paragraf 261.)
9. Prema popisu stanovništva Bosne i Hercegovine 1991. godine, u nacionalnom sastavu opštine Zvornik bilo je 48.102 (59%) Muslimana, 30.863 (38 %) Srba, 122 Hrvata, 1.248 Jugoslovena i 960 osoba druge ili nepoznate nacionalnosti. (paragraf 359.)
10. Dana 3. aprila 1992., usprkos tome što su još bili u toku razgovori između predstavnika SDA, SDS-a i JNA o mjerama odbrane od eventualnog napada, iz grada Zvornika je otišao dugačak konvoj Srba. (paragraf 360.)

11. Dana 5. aprila 1992. mobilisan je srpski TO u skladu s naređenjem srpskog Kriznog štaba. Otprilike u to vrijeme u opštinu su počele da pristižu paravojne snage, među kojima su bili "Beli orlovi", "Žute ose" i "Crvene beretke". (paragraf 360.)
12. (...)Kada je osnovan VRS i kada je krajem maja formirana Zvornička brigada, "Žute ose" su potčinjene toj brigadi. Ta paravojna jedinica bila je u neposrednom kontaktu s rukovodstvom na Palama. (paragraf 213.)
13. (...) U Zvorniku, lokalni komandant JNA naveden je kao član Kriznog štaba". (paragraf 280.)
14. U Zvorniku je Opštinski odbor SDS-a izabrao Krizni štab za opštinu, u koji su ušli vodeći ljudi SDS-a u Zvorniku, kao i ljudi iz opštinskog štaba Komande JNA. (paragraf 283.)
15. Dana 5. i 6. aprila 1992., pripadnici srpske policije i paravojnih snaga – uglavnom arkanovci – postavili su barikade po cijeloj opštini (...), a srpski pripadnici SJB-a Zvornik premjestili su se u Karakaj, gdje je bio srpski Krizni štab. (paragraf 361.)
16. Kada je 8. aprila 1992. počela pucnjava, barikade su privremeno uklonjene, te su stotine Muslimana i Srba otišle iz opštine. Srpskim civilima je rečeno da postoji plan da budu pobijeni, a neke su pripadnici srpskih paravojnih snaga prisilili da napuste svoje domove. (paragraf 362.)
17. Dana 8. aprila 1992. godine pripadnici raznih srpskih snaga – policije, TO-a, JNA i arkanovaca – izveli su napad na Zvornik (...)U napadu su ubijeni mnogi civili, a srpske snage su zauzele Zvornik u roku jednog dana. (...) (paragraf 362.)
18. Dana 10. aprila 1992. godine arkanovci su opljačkali kuće u Zvorniku i na kamione utovarili desetine leševa, (...) (paragraf 362.)
19. Zbog tog preuzimanja vlasti, mnogi Muslimani su otišli u obližnje napušteno selo Kula Grad, koje su pripadnici paravojnih snaga i policije takođe napali i zauzeli 26. aprila 1992. godine. (paragraf 362.)
20. Već krajem aprila 1992. srpske vlasti su preuzele kontrolu nad muslimanskim selom Đulići u opštini Zvornik, a mještani su predali oružje pripadnicima srpskih snaga. (paragraf 365.)
21. Da bi ostali zaposleni, Muslimani su morali da potpišu izjavu o lojalnosti srpskim vlastima. (paragraf 365.)
22. Krajem aprila ili početkom maja, srpske snage zatražile su predaju muslimanskog sela Divič. Međutim, prije nego što je istekao rok za predaju, srpske snage, u čijem sastavu su bili arkanovci, "Beli orlovi" i rezervni policajci, napale su Divič. (paragraf 365.)
23. Približno 28. maja 1992. godine komandant 1. biračke brigade VRS, naredio je TO-u Zvornik da organizuje i koordinira odlazak muslimanskog stanovništva s opštinama kroz koje će proći. (...) (paragraf 365.)
24. Većina od devetnaest muslimanskih spomenika u opštini Zvornik oštećena je ili potpuno razorena u granatiranju ili eksplozivom za vrijeme napada na muslimanska sela u aprilu i maju 1992. godine. (paragraf 367.)
25. Prema izvještajima SJB-a Zvornik, u istom tom periodu srpska policija je provodila pretraživanje kuća i masovna ispitivanja Muslimana, optužujući Muslimane da su "pripremali likvidiranje Srba". (...) (paragraf 367.)

26. Krajem maja 1992. predstavnici Muslimana sastali su se s lokalnim Srbima, između ostalih i s članom privremene vlade u Zvorniku, kako bi razgovarali o preseljenju Muslimana iz opštine (...) (paragraf 370.)
27. Dana 5. juna 1992. ukupno 550 zatočenika iz Tehničke škole u Karakaju (...) kamionom su odvezeni u bioskopsku salu u Pilicama. (paragraf 371.)
28. Od kraja maja 1992. nadalje, Muslimani su bili zatočeni u zgradi Doma kulture u selu Čelopek i surovo fizički i psihički zlostavljani. (...) (paragraf 372.)
29. Osim u gorepomenutim objektima, srpske vlasti su 1992. civile pretežno muslimanske nacionalnosti držale zatočene u trinaest zatočeničkih centara u opštini Zvornik, i to u štabu CS-a u Orahovcu, u zatvoru nedaleko od "Novog izvora", u zatvoru u Zvorniku, u SUP-u, u policijskoj stanici u Zvorniku, u školi u Kneževićima, u ciglani u Karakaju u ulazu upravne zgrade, u preduzeću "Hladnjača", u omladinskom naselju, u sportskoj dvorani, kao i u motelu "Vidikovac". (paragraf 373.)

MKSJ Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina (IT-08-91-T) od 27.03.2013.godine:

30. Godine 1991., u opštini Zvornik živjelo je oko 53.760 ljudi. Približno 54,8% stanovništva bili su Muslimani, 41,9% ih je bilo srpske nacionalnosti, 0,2% hrvatske, a 3,1% stanovnika bilo je drugih nacionalnosti. (...) (paragraf 1563.)
31. Godine 1997., postotak Muslimana pao je na 0,6%. Približno 29.245 Muslimana i oko 31 lice hrvatske nacionalnosti koji su 1991. godine živjeli u Zvorniku, 1997. godine su bili interno raseljena lica. (paragraf 1563.)
32. Branko Grujić, član SDS-a, bio je komandant Kriznog štaba u Zvorniku i predsjednik privremene Vlade opštine Zvornik. U aprilu 1992. godine, načelnik milicije u Zvorniku bio je Milenko Mijić, kojeg je zatim 21. aprila 1992. godine zamijenio Miloš Pantelić. Komandir milicije u aprilu 1992. godine bio je Dragan Spasojević, član SDS-a i Kriznog štaba. Zamijenio ga je 9. juna 1992. godine Marinko Vasilić. Komandant TO-a bio je major Marko Pavlović. Branko Studen je bio poručnik vojne policije u jedinici Zvorničkog garnizona u Karakaju. (paragraf 1564.)
33. Dana 22. decembra 1991. godine, Opštinski odbor SDS-a u Zvorniku osnovao je Krizni štab u skladu s Varijantom B Uputstva o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima, koje je pozivalo na osnivanje "kriznog štaba srpskog naroda". (...) (paragraf 1566.)
34. Otprilike 7. ili 8. marta 1992. godine, Muslimani u selu Divič organizovali su lokalnu stražu, sačinjenu od 23 čoveka, kako bi svoje porodice zaštitili od paravojske. (...) (paragraf 1567.)
35. Dana 5. aprila 1992. godine, Branko Grujić je pozvao paravojne grupe u Zvornik, (...) Paravojska je podigla barikade po cijeloj opštini. (paragraf 1568.)
36. Dana 6. aprila 1992. godine, Krizni štab je objavio ratno stanje. Istom odlukom, Krizni štab je zadužio TO i rezervni sastav milicije da preuzmu odbrambene operacije. (paragraf 1568.)
37. (...) U noći 6. aprila 1992. godine, Dragan Spasojević naredio je svim milicionerima srpske nacionalnosti da se povuku u Karakaj, grad koji se nalazi približno 3,5 kilometara sjeverno od

Zvornika, i da sa sobom dovezu sva vozila i donesu opremu koju su posjedovali.(...) (paragraf 1569.)

38. SDA je (dana 7. ili 8. aprila 1992. godine) na mostu koji povezuje Zvornik sa Srbijom postavila barikade; u istom periodu, od sredine marta do sredine aprila, stanovnici muslimanskih sela, kao što su Divič, Kostijerevo i Drinjača, postavili su straže kako bi zaštitili svoja sela. U nekim slučajevima, bile su postavljene i barikade. Muslimani su u Kula Gradu osnovali jedinicu Teritorijalne odbrane radi zaštite domova i sela. (paragraf 1570.)

39. SDA je (dana 7. ili 8. aprila 1992. godine) na mostu koji povezuje Zvornik sa Srbijom postavila barikade; u istom periodu, od sredine marta do sredine aprila, stanovnici muslimanskih sela, kao što su Divič, Kostijerevo i Drinjača, postavili su straže kako bi zaštitili svoja sela. U nekim slučajevima, bile su postavljene i barikade. Muslimani su u Kula Gradu osnovali jedinicu Teritorijalne odbrane radi zaštite domova i sela. (paragraf 1570.)

40. Dana 8. aprila 1992. godine, Dragan Spasojević naredio je milicionerima da slijede pripadnike Arkanove i Šešeljeve paravojske. Zajedno s jedinicama TO-a i JNA, u zajedničkoj operaciji zauzeli su grad Zvornik. (...)(paragraf 1571.)

41. Barikade koje je SDA postavio dan ranije privremeno su uklonjene, tako da su stotine Muslimana i Srba mogle da napuste opštinu. (paragraf 1571.)

42. Do 21. aprila 1992. godine grad Zvornik bio je pod kontrolom TO-a i srpske paravojske i "čisti[fo se]".(...) (paragraf 1572.)

43. Od 8. do 26. aprila 1992. godine, nakon napada na grad Zvornik, veliki broj Muslimana pobjegao je u Kula Grad, gdje su bile koncentrisane lako naoružane muslimanske snage.(...) (paragraf 1573.)

44. Nakon preuzimanja vlasti u gradu Zvorniku, Krizni štab i privremena vlada donijeli su više odluka u vezi sa slobodom kretanja i nekretninama u opštini. (paragraf 1574.)

45. Što se tiče slobode kretanja, 10. aprila 1992. godine, Krizni štab je donio odluku kojom je svim civilima nametnut policijski sat od 21:00 do 05:00 sati i zadužio TO i miliciju za njegovo provođenje. (paragraf 1575.)

46. Paravojska je postavila svoje vlastite kontrolne punktove. (...) I Srbi i Muslimani trpjeli su posljedice ograničenja kretanja zbog barikada koje je postavila srpska paravojska. (paragraf 1575.)

47. Nakon preuzimanja vlasti u Zvorniku, srpske snage su počele oduzimati i nepokretnu i pokretnu imovinu. (paragraf 1577.)

48. Dana 26. ili 28. maja 1992. godine, pripadnici Žutih osa natjerali su 400-500 Muslimana civila koji su ostali u Diviču da se ukrcaju u autobuse preduzeća "Drinatrans" rekavši im da će ih odvesti na muslimansku teritoriju. (...)(paragraf 1582.)

49. (...)Nakon pada Kule Grada 26. aprila 1992. godine rečeno da su Srbi na radiju objavili da se sva okolna sela trebaju predati.(...) (paragraf 1585.)

50. Dana 29. aprila 1992. godine, jedinice JNA i paravojske došle su u Drinjaču (...) (paragraf 1586.)

51. (...)Vojnici su uhapsili 150 muškaraca, žena i djece i okupili ih ispred jedne kuće.(...) (paragraf 1587.)

52. Dana 1. juna 1992. godine, u Klisi je bilo oko 4.000 nenaoružanih muslimanskih "izbjeglica" iz 13 različitih sela (...)Vojnici su pucali u vazduh i prisilili 4.000 "izbjeglica" da

krenu prema Đulićima, selu udaljenom od Klise dva-tri kilometra, poznatom i pod imenom Bijeli Potok. Naoružani srpski vojnici sproveli su "izbjeglice". Na jednom kontrolnom punktu između Klise i Đulića, muslimanske "izbjeglice" su pretresene u potrazi za oružjem. Oni koji su imali automobile, traktore i poljoprivrednu opremu morali su sve to ostaviti. (paragraf 1588.)

53. U Đulićima su pripadnici vojske i milicije, među kojima je bio i jedan Musliman, razdvojili muškarce od žena, djece i staraca. Žene, djeca i starci su odvezeni u Memiče, koji su se nalazili na teritoriji pod kontrolom Muslimana, dok je 750 muškaraca u dobi od 16 do 70 godina odvedeno u zgradu radionice Tehničke škole u Karakaju. (...) (paragraf 1589.)

54. Početkom juna 1992. godine, Srbi su se uselili u sela u opštini Zvornik iz kojih su uklonjeni Muslimani. Nekima je to naredila privremena vlada Srpske opštine Zvornik. (paragraf 1592.)

55. U periodu od 1. aprila do 30. juna 1992. godine, SUP Zvornik je obavio informativne razgovore sa 300 lica i uzeo 200 izjava u vezi s djelovanjem "muslimanskih i drugih ekstremnih grupa i pojedinaca". (paragraf 1593.)

56. (...) U junu i julu 1992. godine služio je kao zatočenički objekt. (...) (paragraf 1594.)

57. Krajem maja 1992. godine, približno 175 muškaraca koji su zarobljeni nakon zauzimanja Diviča zatočeno je u Dom. (paragraf 1595.)

58. Sredinom jula 1992. godine, jedan broj zatočenika iz "Novog izvora" je uz pomoć srpskih opštinskih vlasti u Zvorniku premješten u logor Batković u opštini Bijeljina. (...) (paragraf 1610.)

59. Mjesto Drinjača nalazi se otprilike 15 kilometara južno od Zvornika. Mjesni Dom kulture koristio se kao zatočenički objekt, (...) (paragraf 1611.)

60. Tehnička škola se nalazila u Karakaju, na desnoj strani puta koji vodi od ovog mjesta do Bijeljine. (...) U periodu od 1. do 5. juna 1992. godine, u radionici škole, koja se nalazila na tridesetak metara od školske zgrade, bilo je zatočeno 700 do 750 Muslimana iz Klise. (...) (paragraf 1617.)

61. Dana 5. juna 1992. godine, oko 550 preostalih zatvorenika ukrcano je u autobuse "Drinatransa" i odvezeno u bioskopsku salu u Pilici. (...) (paragraf 1622.)

62. U aprilu 1992. godine, "srpski ekstremisti" su potpuno uništili džamiju u Gornjem Šepku. (...) (paragraf 1627.)

63. U aprilu 1992. godine, "srpski ekstremisti" su potpuno uništili džamiju u Kozluku i to mjesto je pretvoreno u parking i smetlište. (paragraf 1627.)

64. U aprilu 1992. godine, "srpski ekstremisti" potpuno su sraznili sa zemljom i džamiju Beksuja i to mjesto je korišteno kao parking i smetlište. (paragraf 1627.)

65. U maju 1992. godine, "srpski ekstremisti" su potpuno uništili džamiju s pet minareta u Kula Gradu. (paragraf 1627.)

66. Dana 5. maja 1992. godine, srpske snage su granatirale džamiju u Svrakama, hicima porazbijale njene prozore i projektilom srušile minaret. (paragraf 1627.)

67. Prije nego što su uništili Riječansku džamiju, srpski "ekstremisti" objesili su na njen minaret srpske zastave (...) (paragraf 1627.)

68. Džamija u Radžićima oštećena je u granatiranju u junu 1992. godine, a srpske snage su je potpuno uništile u oktobru 1992. godine prilikom zauzimanja sela. (...) (paragraf 1627.)

69. Diverzanti iz Pančeva poznati pod nazivom "Vukovi", uništili neke džamije u blizini Zvornika i jednu džamiju u centru Zvornika. (...) (paragraf 1627.)

70. U maju 1992. godine, potpuno je uništena Velika džamija u Kula Gradu, a njeni ostaci su raznijeti eksplozivom. (paragraf 1628.)

71. Džamija u Diviču je uništena i na toj lokaciji je izgrađena srpska pravoslavna crkva. (paragraf 1629.)

72. U maju 1992. godine, džamija u Drinjači teško je oštećena eksplozivom,(...) (paragraf 1630.)

73. Krov, zidovi i minaret džamije u Klisi teško su oštećeni u maju 1992. godine. (paragraf 1631.)

II U preostalom dijelu Prijedlog Tužilaštva Bosne i Hercegovine za prihvatanje utvrđenih činjenica broj T20 0 KTRZ 0006398 17 od dana 14.04.2023.godine, odbija se kao neosnovan.

Tužilaštvo BiH je dostavilo Sudu prijedlog za prihvatanje utvrđenih činjenica broj: T20 0 KTRZ 0006398 17 od dana 14.04.2023.godine, shodno odredbama člana 15 Zakona o ustupanju predmeta iz MKSJ-a i člana 13 Zakona o krivičnom postupku BiH, a koje nisu osporene u postupcima po žalbi u predmetima *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* (IT-00-39-T) i *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina* (IT-08-91-T). Predloženo je usvajanje ukupno 119 činjenica. Tužilaštvo je zajedno sa prijedlogom dostavilo Sudu obrazloženje predmetnog prijedloga u kojem navodi da bi Sud, korištenjem mehanizma utvrđenih činjenica, ispunilo osnovnu svrhu člana 4. Zakona o ustupanju, a to je, efikasnost i ekonomičnost sudskog postupka.

Branilac optuženog Radeta Grujića, advokat Radivoje Lazarević, dana 08.05.2023.godine dostavio je Sudu izjašnjenje u kojem navodi da je sudska praksa formirala kriterijume koji moraju postojati kod ocjene prihvatljivosti predloženih činjenica, a to su da činjenica mora biti jasna, konkretna i da se može identifikovati, da činjenica mora biti relevantna za postupak, da činjenica čini dio originalne pravosnažne presude, da se činjenica ne smije temeljiti na sporazumu između stranaka u izvornom postupku, da činjenica nije predmet razumnog spora između strana, da se činjenica ne smije odnositi na radnje, ponašanje ili psihično stanje optuženog i da činjenica mora biti ograničena na zaključke o činjenicama i ne sadržavati pravne karakterizacije. U skladu s navedenim kriterijima, advokat se izjasnio koje činjenice smatra spornim, a koje nespornim.

Imajući u vidu sve navedeno, Sud je donio odluku kao u dispozitivu ovog rješenja, iz sljedećih razloga:

Članom 4. Zakona o ustupanju predmeta propisano je da: „*Nakon saslušanja stranaka, Sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku.*”

Nadalje, Pravilo 94. (B) Pravidnika o postupku i dokazima navodi da: “*Na zahtjev jedne od strana ili proprio motu pretresno Vijeće može, nakon što je saslušalo strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili pismeni dokazni materijal iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja od važnosti za tekuće suđenje.*”

Dakle, saslušanjem stranaka u postupku, ispunjena je i prva formalna pretpostavka citiranog propisa za odlučivanje o pitanju prihvatanja utvrđenih činjenica dokazanim.

Važno je napomenuti da je Zakon o ustupanju predmeta *lex specialis* i da je kao takav primjenjiv u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini.

Osnovna svrha člana 4. Zakona o ustupanju predmeta jeste efikasnost i ekonomičnost sudskog postupka, promovisanje prava optuženih na suđenje u razumnom roku, te uvažavanje svjedoka na način da se smanji broj suđenja na kojima bi morali da se pojave zbog ponovnog svjedočenja i izbjegne njihova dodatna traumatizacija. Međutim, prilikom odlučivanja Sud je imao na umu da svrha ekonomičnosti postupka i uvažavanje svjedoka mogu ugroziti prava optuženih na pravično suđenje i pretpostavku nevinosti i da se navedeni ciljevi mogu promovisati samo na način koji garantuje poštivanje tih prava, a da su navedeni kriteriji osmišljeni upravo za tu svrhu, jer u suprotnom, to bi *de facto* značilo da je dokazni postupak okončan na štetu optuženih i prije nego se u predmetu neposredno izvedu svi dokazi. Stoga je, u korištenju svoga diskrecionog prava iz člana 4. Zakona o ustupanju i donošenju odluke o konkretnom pitanju, Vijeće imalo u vidu i sa posebnom pažnjom cijenilo prava optuženog u skladu s članom 6. Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, te odredbe članova 3., 13., i člana 15. ZKP.

Vijeće posebno naglašava da utvrđene činjenice koje su prihvaćene kao dokazane imaju karakter *presumption iuris et de iure* i da mogu biti predmet pobijanja u toku krivičnog postupka ako stranke za to imaju valjane i opravdane razloge. Osim toga, u smislu odredbe člana 15. ZKP Sud nije u obavezi da svoju presudu zasnuje na bilo kojoj činjenici koja je prihvaćena kao dokazana budući da će sve one nakon okončanja krivičnog postupka biti predmetom pojedinačne ocjene i ocjene u kontekstu svih provedenih dokaza na glavnom pretresu koja će imati za rezultat odgovarajuću presudu i ocjenu svih provedenih dokaza.

Kako Zakon o ustupanju predmeta ne propisuje kriterije temeljem kojih bi se određena činjenica smatrala "presuđenom", Vijeće je ispitujući te činjenice, uzelo u obzir kriterije koje je MKSJ utvrdilo rješenjem od 28.02.2003. godine u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, a koji kriteriji uzimaju u obzir prava optuženog zagwarantovana Evropskom Konvencijom o ljudskim pravima i slobodama (EKLJP) kao i ZKP-om BiH.

Prema odluci donesenoj u predmetu protiv Momčila Krajišnika, pretresno Vijeće na prijedlog jedne od stranaka ili na vlastitu inicijativu, nakon saslušanja stranaka, može odlučiti da formalno primi na znanje presuđene činjenice, ako je činjenica: jasna, konkretna i može se identifikovati, ograničena na zaključke o činjenicama i ne uključuje pravne kategorizacije, pobijana je na suđenju i spada u dio presude koji nije bio predmet žalbe ili je o njemu konačno presuđeno u žalbenom postupku ili je pobijana na suđenju, a sada spada u dio presude koji je predmet žalbe, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna. Nadalje, iste ne smiju potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog, te se ne može zasnivati na sporazumu o priznanju krivnje u ranijim predmetima i uticati na pravo optuženog na pravično suđenje. Ovi kriteriji nadopunjuju pravilo 94. stav b (formalno primanje na znanje) Pravidnika o postupku i dokazima MKSJ. Pored navedenog, isti kriteriji su već prihvaćeni i od strane Apelacionog vijeća Suda (uvid u presudu u predmetu *Samardžić Neđo* broj X-KRŽ-05/49 od 13.12.2006 godine).

Nakon razmatranja navedenih kriterija, u kontekstu argumenata koje je naveo branilac optuženog, Vijeće nalazi da činjenice nabrojane u dispozitivu rješenja u potpunosti ispunjavaju uslove iz navedenih kriterija, te ih u navedenom obimu prihvata kao dokazane.

Stoga, primjenjujući gore navedene kriterije, Vijeće je odbilo činjenice koje je predložilo Tužilaštvo pod rednim brojevima 9,13- djelimično, 14, 15 - djelimično, 17, 19, 21- djelimično, 22 – djelimično, 24, 28, 30, 31, 32, 34-djelimično, 35, 36, 37 - djelimično, 38 - djelimično, 39 – djelimično koje se odnose na presudu Pretresnog vijeća Tužilaštvo MKSJ protiv *Momčila Krajišnika*, iz razloga što nisu relevantne za ovaj postupak, te kao takve ne doprinose razjašnjenju stvari i efikasnosti ovog postupka.

Vijeće je odbilo činjenice navedene pod rednim brojem, 41 –djelimično, 44, 45, 47, 48 – djelimično, 49 – djelimično, 51 – djelimično, 52, 53, 54 i 56 – djelimično, 58, 59 i 60 – djelimično, 64, 66, 67 koje se odnose na presudu Pretresnog vijeća Tužilaštvo MKSJ protiv *Miće Stanišića i Stojana Župljanina* Vijeće je odbilo iz razloga što nisu relevantne za ovaj postupak, te kao takve ne doprinose razjašnjenju stvari i efikasnosti ovog postupka.

Činjenice pod rednim brojem 68, 69, 70 – djelimično, 71, 72 – djelimično, 73, 74 – djelimično, 75, 76 – djelimično, 77 i 78 – djelimično, 79, 80, 83 – djelimično, 84 – djelimično, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93 i 94 – djelimično, 95, 96, 97, 98, 99, 100 – djelimično, 101, 102, 103 – djelimično, 104, 105, 106 – djelimično, 111 –djelimično, 112 i 113 – djelimično, 114, 117 i 118 – djelimično, 119 koje se odnose na presudu Pretresnog vijeća Tužilaštvo MKSJ protiv *Miće Stanišića i Stojana Župljanina* Vijeće je odbilo prihvatiti iz razloga što iste, u sebi, sadrže karakterizacije pravne prirode, odnosno predstavljaju pravne zaključke pretresnog vijeća MKSJ-a u konkretnom predmetu, o zločinima počinjenim na teritoriji BiH (opština Zvornik).

Imajući u vidu navedeno, Vijeće je, nakon razmatranja kriterija, a u kontekstu argumenata koje su iznijele stranke u postupku, osnovom navedenih zakonskih odredbi, donijelo odluku da djelimično uvaži predijelog Tužilaštva BiH o prihvatanju, kao dokazanih, činjenica naznačenih u dispozitivu ovog rješenja.

2. Mjere zaštite za svjedoke

29.Odlučujući o prijedlogu Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0000240 06 od 16.02.2023. godine, sudija za prethodni postupak donio je rješenje broj: S1 1 K 044237 23 Krn 4 od 17.02.2023.

godine kojim su svjedoku A-3 određene mjere zaštite ličnih podataka dodjelom pseudonima A-3. Sudija za prethodni postupak ovakvu odluku je donio jer je zaključio da iz iskaza A-3 proizilazi da se radi o žrtvi i očevicu inkriminiranih događaja u kojim je osumnjičeni lično učestvovao, tačnije jer se radi o ugroženom svjedoku.

30. U toku cijelog postupka, Sud je vodio računa o zaštiti identiteta svjedoka sa dodijeljenim mjerama zaštite na način da se na glavnom pretresu, kao i u presudi ne spominje puno ime i prezime ovog svjedoka, ostali lični podaci koji bi mogli dovesti do otkrivanja identiteta, već dodijeljeni pseudonim, dok se potpuni podaci o navedenom svjedoku nalaze u spisu, koji je, također, pod posebnom zaštitom.

31. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 15.05.2023. godine, po prijedlogu Tužilaštva i oštećene A-3, Vijeće je razmotrilo određivanje dodatnih mjera zaštite za istu svjedokinju. Imajući u vidu dato obrazloženje, da se radi o posebno traumatizirnoj žrtvi inkriminiranih radnji (silovanja) koja svoja saznanja o tome treba da iznese na glavnom pretresu sa što je moguće manje ponovne traumatizacije, Vijeće je kao dodate mjeru odredilo zabranu objavljivanja video zapisa i sadažaja svjedočenja svjedokinje u javnosti.

32. Konačno na prijedlog tužioca i svjedoka, na nastavcima glavnog pretresa od 12.06.2023. godine, 7.07.2023. godine i 20.10.2023., godine Vijeće je uvažavajući zahtjeve svjedoka (pod rednim brojem 14, 3, 7 i 5)³ lične prirode, prihvatilo da isti svjedoče bez objavljivanja njihovih ličnih podataka (imena i prezimena) tokom svjedočenja u javnosti.

33. Prije toga procjenjujući navedene prijedloge, Vijeće je individualno cijenilo okolnosti koje su svjedoci navodili,⁴ nalazeći da je u njihovom najboljem interesu da lični podaci tokom

³ U optužnici;

⁴ Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 12.06.2023. godine, svjedok pod brojem 14. je zatražio da njegovi lični podaci ne budu objavljeni u javnosti zbog posla koji obavlja i sigurnosti njegove porodice Vijeće je, procjenilo, imajući u vidu razloge i obrazloženje svjedoka, da su isti opravdani, te je zabranilo objavljivanje ličnih podataka svjedoka u javnost, kao i objavljivanje fotografija u svim elektronskim i printanim odnosno štampanim medijima. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 07.07.2023. godine, Tužilaštvo BiH i svjedok pod brojem 3. je zatražio da njegovi lični podaci ne budu objavljeni u javnosti jer će Tužilaštvo za ovog svjedoka u drugom predmetu predložiti mjere zaštite i zbog ličnih i porodičnih prilika svjedoka. Također, svjedok pod brojem 7. je zatražio da njegovi lični podaci ne budu objavljeni u javnosti zbog porodične i lične sigurnosti. Imajući u vidu navedene razloge, Vijeće je iz razloga lične sigurnosti kao i sigurnosti njihovih porodica, zabranilo objavljivanje ličnih podataka navedenih svjedoka;

svjedočenja odnosno ime i prezime ne bude objelodanjeno u javnosti jer iskaze treba da daju o traumatičnim događajima kojih su bili žrtve i očevidci.

3. Isključenje javnosti

34. Vijeće je na temelju člana 237. ZKP BiH, u po službenoj dužnosti (a nakon izjašnjenja strana u postupku), isključilo javnost sa jednog dijela glavnog pretresa na nastavku glavnog pretresa održanog dana 15.05.2023. godine. Isključenje javnosti opravdali su razlozi zaštite interesa svjedoka A-3.

35. Odluku o isključenju javnosti Vijeće je donijelo radi raspravljanja i odlučivanja o prijedlogu za dodjeljivanje dodatnih mjera zaštite oštećenoj A-3 tokom svjedočenja na glavnom pretresu, odnosno zaštite ličnog i intimnog života oštećene A-3, kako je propisano članom 235. ZKP BiH.

36. Imajući u vidu da nije uvijek moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima, čiji sadržaj bi dospijecom u javnost mogao izazvati štetne posljedice po prava i interese svjedoka sa mjerama zaštite i na taj način imati negativnog uticaja na sam tok postupka, Vijeće je odlučilo da isključi javnost sa dijela glavnog pretresa prilikom rasprave o pitanjima koje se tiču mjera zaštite u skladu sa datim okolnostima. Vijeće je nakon uključenja javnost ukratko informisalo o razlozima isključenja.

4. Protek roka od 30 (trideset) dana

37. Pretresno Vijeće je tokom cijelog postupka postupalo u neizmjenjenom sastavu. Međutim, odredba člana 251. stav 2. ZKP BiH predviđa da *„glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz*

Na nastavku glavnog pretresa održanog 20.10.2023. godine, Tužilaštvo BiH i svjedok pod brojem 5. su zatražili da se lični podaci ovog svjedoka ne objavljuju radi zaštite ličnih i porodičnih prilika. Nakon saslušanja razloga, Vijeće je iste ocjenilo opravdanim, te zabranilo izdavanje ličnih podataka navedenog svjedoka;

saglasnost stranaka i branioca Vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu“.

38. U ovom krivičnom postupku je, u dva navrata, između nastavak glavnog pretresa na dane 21.07.2023 - 15.09.2023. godine i od 15.09.2023 – 20.10.2023. godine proteklo više od 30 (trideset) dana. Imajući u vidu navedeno, to je Vijeće na pretresima održanim na dan 15.09.2023. godine i 20.10.2023. godine, donijelo odluku da glavni pretres počinje iznova u smislu odredbe člana 251. stav 2. ZKP BiH. S obzirom da su se stranke i branilac optuženog saglasili da se do tada provedeni dokazi ne provode iznova Vijeće je odlučilo da se do tada saslušani svjedoci i vještak neće ponovo pozivati i saslušavati, već će se koristiti iskazi koji su dati na ranijem glavnom pretresu.

5.Odluka o izuzetku od neposrednog izvođenja dokaza

39. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 23.05.2023. godine, Sud je prihvatio prijedlog Tužilaštva o čitanju iskaza svjedoka⁵ datog u istrazi, nalazeći da je u konkretnom slučaju ispunjen uslov predviđen odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH, jer se radi o svjedoku koji je umro.

Navedena zakonska odredba propisuje: "*Zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih razloga*".

40. Tužilaštvo je na navedenom ročištu uložilo izvod iz matične knjige umrlih (MKU) za svjedoka.⁶

⁵ Zapisnik o saslušanju svjedoka, Kantonalno Tužilaštvo Tuzlanskog Kantona, broj: Kt. RZ – 327/95, Tuzla od 03.08.2009.godine (dokaz broj T-6);

⁶ IMKU svjedoka, Tuzlanski kanton, općina Kalesija, broj: 02/3-1-10-4-240/23 od 08.02.2023. godine (T-6)

41. Kako se radi o izuzetku od neposrednog izvođenja dokaza, kojem Sud pribjegava kada na glavnom pretresu iz zakonom predviđenih razloga nije moguće neposredno saslušati svjedoka, suprotnoj strani je data mogućnost da istakne eventulane prigovore na iskaz svjedoka koji je pročitao.

6. Prigovor neobjelodanjivanja ličnih podataka svjedoka sa mjerama zaštite

42. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 12.05.2023. godine, branilac je prigovorio da nije postupljeno u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka jer optuženom nije objelodanjen identitet zaštićenog svjedoka A-3.

43. Odgovarajući na prigovor Tužilaštvo BiH je navelo da su odbrani prvobitno uz ostale dokaze dostavljeni redigovani zapisnici o saslušanju svjedoka, a potom braniocu, neredigovani zapisnik, a su svrhu pripremanja saslušanja svjedoka A-3 na pretresu zakazanom za dan 15.05.2023. godine, što je branilac i potvrdio.

44. Obzirom da optuženom, tada nije dostavljena neredigovana izjava, Vijeće je tužiocu nalažilo da bez odlaganja istu dostavi, što je tužilac i učinio.

45. Osim toga, Vijeće je istoga dana,⁷ braniocu i optuženom uputilo dopis sa poukama i rješenje o određivanju mjera zaštite za svjedoka A-3 nalazeći da je na navedeni način u cjelosti ispoštovano prvo na pripremanje i efikasnu odbranu jer je odbrana u vrijeme saslušanja svjedokinje A-3 imala sve podatke ove svjedokinje.

7. Intervencija vijeća u pogledu izmjena u činjeničnom opisu optužnice

46. Obaveza Vijeća da riješi predmet optužbe proizilazi iz člana 280. ZKP-a BiH, kojim je uređen princip vezanosti presude za optužbu, a koji glasi: „*Presuda se može odnositi samo na lice koje je optuženo i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj, odnosno na glavnom pretresu izmjenjenoj optužnici*”. Osim toga, članom 297. stav 1. ZKP BiH kao bitna

⁷ Dopis Suda BiH od 12.05.2023. godine sa priligom rješenja broj S1 1 K 044237 23 Krn 4 od 17.02.2023. godine;

povreda odredaba krivičnog postupka i osnov za izjavljivanje žalbe, propisan je i razlog kada *Sud svojom presudom nije potpuno riješio predmet optužbe*. Primjenom logičkog pravila *argumentum a contrario*, može se zaključiti da je obaveza Suda da presudom u cjelosti riješi predmet optužbe, jer bi postupanje suprotno navedenoj obavezi rezultiralo gubljenjem identiteta između presude i optužbe što bi u konačnici predstavljalo bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Konačno, pomenuta obaveza Suda proizilazi i iz principa akuzatornosti kao fundamentalnog principa temeljem kojeg su ustrojena sva pravila krivičnopravne procedure.

47. Međutim, navedene odredbe ZKP-a BiH ne podrazumijevaju postojanje apsolutnog identiteta između presude i optužnice, budući da bi insistiranje na apsolutnom identitetu onemogućilo sudeće Vijeće da potpuno i pravilno utvrdi činjenično stanje. Drugim riječima, potpuno je zakonito izvršiti određene korekcije u činjeničnom opisu izreke u cilju što preciznijeg utvrđivanja okolnosti pod kojima je djelo izvršeno, bez da se narušava integritet bića predmetnog krivičnog djela, vodeći računa da se i nakon određenih intervencija radi o istom djelu koje je obuhvaćeno kvalitativno i suštinski istim činjeničnim supstratom.

48. Prilogođavajući izvedenim dokazima, Vijeće je izvršilo korekciju činjeničnog opisa na način što je iz izreke izostavilo riječ koja glasi „ **svakodnevno**“ fizički i psihički zlostavljani, riječ „**seksulanu**“ penetraciju, te sintagmu „**a žene njih oko 50 svakodnevno silovane**“ zamjenjujući „ **a neke od zatvorenih žena silovane.**“

49. Navedenim zahvatom u činjenični supstrat optužnice nije izmjenjen subjektivni niti objektivni identitet iste, optužba nije prekoračena, već činjenično stanje prilagođeno dokazima izvedenim tokom glavnog pretresa, te suvišne riječi izostavljene.

V OPŠTA OCJENA DOKAZA

50. U smislu člana 281. ZKP BiH, Vijeće je svaki dokaz izveden na glavnom pretresu savjesno i brižljivo ocijenilo kako samostalno tako dovodeći ga u vezu sa ostalim izvedenim dokazima utvrđujući činjenično stanje kao u izreci presude.

51. Član 3. stav 1. ZKP BiH, propisuje da se optuženi smatra nevinim za krivično djelo dok se ne dokaže njegova krivnja.⁸ Stoga tužilac nosi teret utvrđivanja krivice optuženog, i u skladu sa članom 3. stav 2. ZKP BiH, optužba to mora uraditi izvan razumne sumnje.⁹ Stim u vezi, Vijeće je u razmotrilo sve navode, te ocijenilo sve dokaze optužbe i odbrane. Pri navedenom, Vijeće je cijeno sve izvedene dokaze, pri čemu će se u presudi referisati na sadržaje onih koji su bili odlučni za utvrđivanje činjeničnog stanja, te pravne ocjene djela.

52. Činjenica da odbrana nije osporavala određene činjenične navode sadržane u optužnici ne znači da je Vijeće prihvatilo te činjenice kao dokazane. Teret dokazivanja ostao je na tužiocu za svaku optužbu tokom cijelog suđenja. Shodno tome, u utvrđivanju da li je tužilac dokazao predmet izvan svake razumne sumnje, Vijeće je pažljivo razmotrilo da li postoji bilo kakva druga razložna interpretacija uvrštenih dokaza, osim one koju je prihvatilo, kada je odlučilo da su ispunjena obilježja krivičnog djela za koje se optuženi tereti.

53. U skladu sa članom 15. ZKP BiH¹⁰, Vijeće ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze. Kroz sve uložene dokaze, optužba protiv optuženog pažljivo je razmotrena. Tako je prilikom ocjene dokaza izvedenih tokom glavnog pretresa, Vijeće poklonilo dužnu pažnju, između ostalog, pojedinačnim okolnostima svjedoka, kao i njihovog mogućeg učešća u događajima i rizika da sebe inkriminiraju, njihovom odnosu sa optuženim, te saslušanju vještaka neuropsihijatra dr. Rusmira Softića. Vijeće je također razmotrilo internu konzistentnost svjedočenja svakog svjedoka tokom direktnog ili unakrsnog ispitivanja.

54. Ponekad se usmeno svjedočenje svjedoka razlikovalo od izjave koju su isti dali u istražnoj fazi. Međutim, treba imati u vidu da je prošlo više od dvadeset godina od događaja navedenih

⁸ Član 3. stav 1. ZKP BiH navodi da „ se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomocnom presudom ne utvrdi njegova krivnja“. Ova odredba je u skladu sa svim glavnim institutima o ljudskim pravima. Vidjeti, Evropska konvencija o ljudskim pravima, član 6. stav 2; međunarodna konvencija o civilnim i političkim pravima, član 14. stav 2.

⁹ Član 3. stav 2. ZKP BiH navodi da „sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, Sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog.“

¹⁰ Član 15. ZKP BiH navodi da „... postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima“.

u optužnici, te je opravdano da je protok vremena mogao uticati na tačnost i vjerodostojnost sjećanja cijeneći to u odnosu na svakog pojedinačnog svjedoka.

55. Također, činjenica je da se zbog prirode krivičnog postupka, svjedoku na glavnom pretresu mogu postaviti drugačija pitanja od onih koja su postavljena u prethodnim saslušanjima, pa je nakon konkretizacije pojedinih pitanja opravdano očekivati da se sjeti dodatnih detalja. Naravno, ovakve situacije Vijeće je pažljivo razmatralo prilikom utvrđivanja težine koja se treba dati takvim dokazima, pri tome dajući naročito ocjenu vjerodostojnosti protivrječnih dokaza.

56. Vijeće je svoju konačnu odluku temeljilo prvenstveno na usmenim i neposrednim svjedočenjima na glavnom pretresu, pri čemu su izvjesne nedosljednosti između iskaza različitih svjedoka predstavljale relevantan faktor u procjeni njegove dokazne težine. Istovremeno, značajno je naglasiti da ove nedosljednosti nisu nužno diskreditovalе cijelo svjedočenje svjedoka. Dakle, ako je svjedok podrobno ispričao suštinu događaja o kojima se radi, periferne devijacije nisu nužno dovele u pitanje istinitost takvog dokaza. U svakom slučaju, razlozi prihvatljivosti pojedinih iskaza, te ocjena njihovog kredibiliteta i osnovanosti, detaljno su obrazloženi u odnosu na krivicu optuženog.

57. Vijeće napominje, da je prilikom ocjene dokaza u smislu odredbe člana 281. ZKP BiH cijenjen svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izveden je zaključak da li je neka činjenica dokazana. Dokazi koji nisu posebno obrazlagani, svakako su uzeti u obzir, ali po mišljenju Vijeća nisu ni bili pravno relevantni za utvrđivanje činjeničnog stanja.¹¹ Primjenjujući ovakvo stanovište Vijeće je imalo u vidu i praksu Evropskog Suda za ljudska prava¹² prema kojoj se Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

VI PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

¹¹ Ovo stajalište je potvrđeno i detaljno obrazloženo i u praksi Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ-a): „Žalbeno Vijeće podsjeća da svaki optuženi na osnovu člana 23. Statuta i pravila 98 ter (C) Pravilnika, ima pravo da mu se predoči obrazloženo mišljenje. Međutim ovaj uslov se odnosi na presudu pretresnog Vijeća. Pretresno Vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu“

¹² Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Garcia Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21.01.1999. godine;

58.Nakon ocjene provedenih dokaza u toku glavnog pretresa, Vijeće je zaključilo da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da su se u radnjama optuženog Rade Grujić, na način opisan u izreci ove presude, ostvarila sva bitna obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka g) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. istog Zakona.

59.S tim u vezi, Vijeće će u ovom dijelu iznijeti razloge kojima se rukovalo u pogledu primjene materijalnog prava na konkretne radnje optuženog, odnosno na njihovo pravno kvalificiranje.

60.Naime, princip zakonitosti je imperativno propisan članom 4. ZKP BiH i članom 7. Stav (1) Evropske Konvencije o ljudskim pravima (udaljem tekstu EKLJP) koja ima prioritet nad svim ostalim zakonima Bosne i Hercegovine (član 2. stav (2) Ustava BiH), dok je članom 7. (1) EKLJP propisan opšti princip koji zabranjuje izricanje teže kazne od one koja je bila na snazi u vrijeme počinjenja krivičnog djela.¹³ Međutim, stav (2) člana 7. EKLJP sadrži značajan izuzetak u odnosu na stav (1) istog člana, gdje kaže da “ovaj član ne utječe na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe koja je kriva za činjenje ili nečinjenje, ako je to djelo u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo prema općim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda.”

61.Članom 15. stav (1) i (2) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima Ujedinjenih Nacija (u daljem tekstu MPGPP UN-a) osiguravaju se slične međunarodne odredbe koje se trebaju smatrati lex superioris u vezi sa “...opštim pravnim načelima koje priznaje međunarodna zajednica”.¹⁴

¹³ “Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo nastalo činjenjem ili nečinjenjem koje nije predstavljalo krivično djelo u vrijeme izvršenja, prema nacionalnom ili međunarodnom pravu. Isto tako, izrečena kazna neće biti teža od one koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela.”

¹⁴ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Usvojen Rezolucijom 2200A (XXI) Generalne skupštine 16. decembra 1966. godine, Stupio na snagu 23. marta 1976. godine, u saglasnosti sa članom 49., član 15: „1. Niko se neće smatrati krivim za djela ili propuštanja koja nisu predstavljala krivično djelo prema domaćem ili međunarodnom pravu u vrijeme kada su bila počinjena. Isto tako, neće se izreći teža kazna od one koja se mogla primijeniti u trenutku kada je krivično djelo bilo izvršeno. Ako kasnije, poslije izvršenja djela, zakonskom odredbom bude predviđena primjena lakše kazne, prijestupnik će se time koristiti. 2. Ništa se u ovom članu ne protivi suđenju i osudi lica zbog radnji ili ropuštanja koja su se u vrijeme kada su počinjena, smatrala za krivična djela prema općim pravnim načelima koja priznaje međunarodna zajednica.

62.Primjena KZ-a BiH na konkretno krivično djelo temelji se na odredbi člana 4a. KZ BiH: “članovi 3. i 4. ovog zakona ne sprečavaju suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu s opštim načelima međunarodnog prava.” Ovom odredbom je zapravo učinjen izuzetak od opštih načela navedenih u članovima 3. i 4. KZ-a BiH u smislu da ovi članovi ne dovode u pitanje suđenje i kažnjavanje neke osobe za svako činjenje ili nečinjenje koje predstavlja krivično djelo zločini protiv čovječnosti, a koje kao takvo nije bilo propisano krivičnim zakonom koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

63.Običajni status odgovornosti i kažnjavanja zločina protiv čovječnosti i individualne krivične odgovornosti za njegovo izvršenje tokom 1992. godine je 3. maja 1993. godine potvrdio generalni sekretar UN-a u svom izvještaju Vijeću sigurnosti o rezoluciji 808, Međunarodna pravna komisija (1996. godine), te praksa Međunarodnog Krivičnog Suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR).

64.Zločini protiv čovječnosti u vrijeme izvršenja inkriminiranih radnji nisu bili propisani kao krivično djelo u KZ-u SFRJ, ali čine imperativni princip međunarodnog prava i nesporno je da su 1992. godine bili sastavni dio međunarodnog običajnog prava¹⁵. Zločini protiv čovječnosti su zločini po međunarodnom pravu u univerzalnom smislu nadležnosti za procesuiranje, tako da i osuda za takva djela, prema zakonu koji je naknadno propisao i utvrdio ovo djelo kao krivično djelo i propisao posebnu krivičnu sankciju nije suprotno članu 7. stav (1) EKLJP.

65.Ovakav stav je zauzet i u predmetu broj 51 891/99, Naletilić protiv Hrvatske, u kojem je aplikant isticao iste prigovore kao i odbrana u ovom predmetu, ali u odnosu na Statut MKSJ.¹⁶

A. ZAKONSKA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI IZ ČLANA 172. KZ BiH

¹⁵ Odluka Evropskog suda za ljudska prava, Šimšić protiv Bosne i Hercegovine, broj 51552/10 od 26.08.2010. godine

¹⁶ Odluka Evropskog suda za ljudska prava, “Tuta i Štela” (IT-98-34) Naletilić i Martinović od 31.03.2003. godine

66. Potvrđenom optužnicom Tužilaštva BiH optuženom se stavlja na teret izvršenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka g) BiH, sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

67. Kako bi ispitalo da li su radnjama optuženog ostvarena sva obilježja bića krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, Vijeće je detaljno analiziralo sve provedene dokaze u svjetlu njegovih opštih i pojedinačnih elemenata.

Navedena zakonska odredba u relevantnom dijelu glasi:

Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog bilo protiv kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela:

.....
g) prisiljavanje druge osobe na seksualni odnos ili s njim izjednačenu **seksualnu radnju (silovanje), seksualno ropstvo, prisilnu prostituciju, prisilnu trudnoću, prisilnu sterilizaciju ili bilo koji drugi oblik teškog seksualnog nasilja**

.....
kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

68. Kako je to dalje navedeno u potvrđenoj optužnici, optuženi se teretio i za individualnu krivičnu odgovornost po članu 180. stav 1. KZ BiH, koja je jedno od temeljnih načela i međunarodnog krivičnog prava, predviđena posebno za počinjenje najtežih krivičnih djela iz glave XVII KZ BiH.

Navedena zakonska odredba u relevantnom dijelu glasi:

*„Osoba koja planira, pokrene, naredi, **učini** ili podstrekava ili pomaže u planiranju, pripremanju ili učinjenju krivičnih djela iz člana 171. (Genocid), 172. (Zločini protiv čovječnosti), 173. (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva), 174. (Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika), 175. (Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika), 177. (Protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja), 178.*

(Protupravno oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu) i 179. (Povrede zakona ili običaja rata) ovog zakona, individualno je odgovorna za to krivično djelo.“

69.Analizirajući sve elemente citirane odredbe, Vijeće je ustanovilo da je optuženi neposredno i lično učinio radnje za koje je oglašen krivim utvrđujući postojanje individualne krivične odgovornosti.

B. OPŠTI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI

70.Vijeće će u daljem izlaganju iznijeti svoj zaključak o postojanju opštih elemenata koji su uslov egzistiranja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, a čije postojanje je ustanovljeno temeljnom ocjenom svih provedenih dokaza.

71.Naime, iz zakonske definicije krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. KZ BiH, a u vezi sa radnjama izvršenja navedenim u izreci presude, za koje je optuženi oglašen krivim, proizilaze sljedeći opšti elementi ovog krivičnog djela:

- postojanje širokog ili sistematičnog napada,
- da je djelo optuženog učinjeno kao dio takvog napada,
- da je napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva,
- da je optuženi znao za takav napad

72.Vijeće će u dijelu presude koji slijedi, obrazložiti zaključke o postojanju svih opštih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH za koje je optuženi u konačnici i oglašen krivim.

a) Postojanje širokog i sistematičnog napada

73.Pri utvrđivanju karaktera napada Vijeće je imalo u vidu stavove izražene u presudama MKSJ-a kojima su definisani faktori pri ocjenjivanju rasprostranjenosti ili sistematičnosti

napada, pa tako u procjenjivanju što napad čini rasprostranjenim ili sistematičnim sudsko Vijeće mora prvo identifikovati stanovništvo koje je objekt napada, a zatim, u svjetlu metoda, sredstava resursa i rezultata napada na to stanovništvo ustanoviti da li je napad doista bio rasprostranjen ili sistematski. Posljedice napada po ciljano stanovništvo, broj žrtava, priroda djela, eventualno sudjelovanje zvaničnika ili predstavnika vlasti ili bilo koji prepoznatljivi obrazac zločina mogu se uzeti u obzir kako bi se utvrdilo da li taj napad na civilno stanovništvo ispunjava jedan od uslova, odnosno da li je rasprostranjen ili sistematski ili pak ispunjava oba uslova.¹⁷

74. U praksi MKSJ-a napad je opisan kao preduzimanje postupaka koji uključuju vršenje nasilnih radnji, odnosno djela nasilja. Ovaj uslov je također reflektiran u članu 172. stav 2. tačka a) KZ BiH koji inkorporira u definiciju pojma "napad" između ostalog ponašanje koje uključuje višestruko činjene djela (iz člana 172. stav 1.) protiv bilo kojeg stanovništva.

75. Pojmovi napada i oružanog sukoba nisu identični. Prema međunarodnom običajnom pravu, napad može prethoditi oružanom sukobu, može trajati duže od tog sukoba, ali ne mora nužno biti njegov dio. Nadalje, termin „napad“ u kontekstu zločina protiv čovječnosti ima nešto drugačije značenje od onog koje nosi u ratnom pravu. U kontekstu zločina protiv čovječnosti „napad“ nije ograničen na vođenje neprijateljstava. On može obuhvatiti situacije zlostavljanja osoba koje ne sudjeluju aktivno u neprijateljstvima, međutim oba termina zasnivaju se na sličnoj pretpostavci, a to je da se rat treba voditi između oružanih snaga i oružanih grupa, a da civilno stanovništvo ne može biti legitiman cilj.

76. Djela optuženog ne moraju biti izvršena u samom napadu, pod uslovom da su u dovoljnoj mjeri povezana s tim napadom. Na primjer, Pretresno Vijeće MKSJ u predmetu *Kunarac* konstatovalo je da zločin počinjen nekoliko mjeseci poslije napada ili nekoliko kilometara dalje od mjesta napada ipak može predstavljati dio napada, pod uslovom da je s njim u dovoljnoj mjeri povezan na drugi način.¹⁸

¹⁷ Presuda Žalbenog vijeća MKSJ-a u predmetu *Kunarac i dr.* (par. 95);

¹⁸ Vidjeti predmet *Kunarac i dr.*, IT-96-23-T i IT-96-23/1-T, Presuda, 22. februar 2001. godine. Vidjeti također predmet *Brđanin*, IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004. godine, paragraf 132;

77.Kako je već navedeno, napad nije definisan samo objektom (civilno stanovništvo) nego i načinom-rasprostranjenošću napada ili njegovom sistematičnošću.

78.Pridjev „rasprostranjen“ podrazumijeva napad koji je po svojoj prirodi opsežan i za posljedicu ima veliki broj žrtava. Također, zločin može biti rasprostranjen ili počinjen u širokim razmjerama zbog kumulativnog efekta niza nečovječnih djela ili zbog jedinistvenog efekta jednog jedinog dijela izuzetno velikih razmjera. Pridjev „sistematski“ ukazuje na organizovanu prirodu djela nasilja i na malu vjerovatnost da je do tih djela došlo nasumice.¹⁹

79. Primjenjujući navedene stavove i kriterije, Vijeće je na osnovu svih provedenih dokaza zaključilo da se u vremenskom periodu od početka mjeseca aprila 1992. godine pa najmanje do kraja jula 1992. godine, odvijao širok i sistematičan napad Teritorijalne odbrane opštine Zvornik (TO), kasnije vojske Republike Srpske, policije i paravojnih formacija srpskih snaga usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na području opštine Zvornik. Takođe, na osnovu saglasnih iskaza svjedoka kao i materijalnih dokaza koji su uvedeni u spis, a naročito redovnih borbenih izvještaja, te utvrđenih činjenica iz presuda MKSJ, Vijeće je utvrdilo da je u vrijeme širokog i sistematičnog napada usmjerenog protiv civila bošnjačke nacionalnosti postojao oružani sukob, odnosno rat na području BiH.

80. Iz materijalnih dokaza uloženi od strane Tužilaštva BiH, proizilazi da je na prvoj sjednici Skupštine srpskog naroda u BiH od 24.10.1991. godine donesena odluka o Osnivanju Skupštine srpskog naroda u Bosni Hercegovini, kao i odluka da se pristupi formiranju Republike Srpske Bosne i Hercegovine.²⁰ Glavni odbor SDS-a (Srpska demokratska stranka) je dana 19.12.1991. godine, izdao Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa Srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima.²¹

81. Na sjednici Skupštine Srpskog naroda održanoj 21.11.1991. godine donijeta se preporuka o osnivanju skupština opština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, te odluka da se pristupi

¹⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par 648, drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i dr.* (par 94), prvostepena presuda *Blaškić* (par.206);

²⁰ Dokaz broj T- 8, Odluka o osnivanju skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini broj 1. od dana 15.01.1992. godine); T-10 Odluka o osnivanju skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini broj 1. od dana 15.01.1992. godine)

²¹ Dokaz broj T-35 Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima od dana 19.12.1991. godine;

formiranju Republike srpske Bosne i Hercegovine.²² Skupština Srpskog naroda 09.januara 1992. godine donijela odluku o proglašenju Republike Srpskog naroda u BiH.

82. Proklamovani politički ciljevi kako na republičkom nivou, tako i na nivou opština, navedeni u predmetnim aktima, upućujuće su djelovali na odvajanje srpskog stanovništva i teritorija koje naseljavaju od ostalih naroda i uklanjanja nesrpskog stanovništva iz svih opština koje su ulazile u sastav Republike srpskog naroda u BiH, odnosno kasnije Republike Srpske.

83. Konkretno, kada je u pitanju Srpska opština Zvornik, ista je slijedila uputstva donesena na višim nivoima. Tako je dana 22. decembra 1991. godine u Zvorniku formiran krizni štab i za njegovog predsjednika imenovan je Branko Grujić. Zvornički Krizni štab činili su vodeći zvaničnici SDS-a iz te opštine, kao i članovi Opštinskog štaba Komande JNA.²³

84. Dana 27. decembra 1991. godine osnovana je Skupština Srpske opštine Zvornik zajedno sa svim pripadajućim organima i ona je definisala teritoriju koja će pripadati Srpskoj opštini Zvornik. Odluka o osnivanju Srpske opštine Zvornik direktno se poziva na Uputstvo s varijantom A i B i ona obuhvata izdvajanje određenih dijelova opštine.²⁴

85. Skupština Srpske Republike BiH osnovala je 27. marta 1992. Srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova (Depeša Momčilo Mandić MUP SR BiH od 31.03.1992. godine.).²⁵

86. Ministarstvo narodne odbrane Srpske Republike BiH 16. aprila 1992. donijelo je odluku da Teritorijalna odbrana predstavlja oružanu snagu Srpske Republike BiH. Istom odlukom Ministarstvo narodne odbrane proglasilo je neposrednu ratnu opasnost i naredilo opštu javnu mobilizaciju TO-a na cjelokupnoj teritoriji Srpske Republike BiH. Pored toga, naredeno je i formiranje štabova TO-a u novoosnovanim opštinama bosanskih Srba.²⁶

²² Dokaz T-11 Zaključci Skupštine Bosanskih srba broj: 47-02/91 od 21.11.1991. godine; T-12 Stenografske bilješke druge sjednice Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini od 21.11.1992. godine; T-13 Zapisnik 2. sjednice Skupštine srpskog naroda Bosne i Hercegovine broj 02-2-50/91 od dana 21.11.1991. godine;

²³ Dokaz broj T-18 Zaključci sa sastanka Opštinskog odbora SDS Zvornik broj: 01-08/91 od 22.12.1991. godine;

²⁴ Dokaz broj T-19 Odluka o osnivanju Srpske opštine Zvornik; T-39; Odluka o proglašenju Srpske opštine Zvornik;

²⁵ Dokaz broj T-14 Dopis Momčila Mandića MUP-u SRBiH u vezi s podjelom MUP-a broj: 02-2482 od 31.03.1992. godine;

²⁶ Dokaz broj T-15 Odluka o formiranju TO Srpske republike Bosne i Hercegovine i proglašenju neposredne ratne opasnosti broj 21-10/02 od dana 16.04.1992. godine;

87. Navedeni akti ujedno predstavljaju i ispunjenje instrukcija iz Uputstva o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima.²⁷

88. Ratno stanje na teritoriji Bosne i Hercegovine proglašeno je Odlukom o proglašenju ratnog stanja na sjednici predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine održanoj 20.juna 1992. godine
28

89. U vezi ratom i oružanim sukobima u Bosni i Hercegovini u tom periodu je i sadržaj utvrdene činjenice iz koje proilazi da je:

(...) Na teritoriji Bosne i Hercegovine oružani sukobi su izbili najkasnije u aprilu 1992. godine, u vezi sa proglašenjem nezavisnosti Bosne i Hercegovine i Srpske Republike, i oni su nastavljeni i poslije decembra 1992. godine“ (paragraf 707- Karjišnik)²⁹

90. Na 16. sjednici Skupštine Srpske Republike BiH, održanoj 12. maja 1992. godine usvojeni su strateški ciljevi srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Prvi cilj bilo je “razdvajanje od druge dvije nacionalne zajednice — državno razdvajanje.” Drugi ciljevi bili su uspostava koridora između Semberije i Krajine, uspostavljanje koridora u dolini rijeke Drine, formiranje granice na rijekama Uni i Neretvi, podjela grada Sarajeva na srpski i muslimanski dio i konačno - pristup moru za Srpsku Republiku BiH.. ”, (Zapisnik sa 16. sjednice Skupštine bosanskih Srba, Odluka o strateškim ciljevima srpskog naroda u BiH).³⁰

91. Dana 26. aprila 1992. godine, nakon što je Ministarstvo odbrane RS proglasilo neposrednu ratnu opasnost, Vlada je izdala Uputstva za rad opštinskih kriznih štabova i definisala njihove funkcije. Tim uputstvom je bilo predviđeno da krizni štabovi u uslovima ratnog stanja preuzimaju sve funkcije skupština opština, kad one ne mogu da se sastanu. Pored toga, uputstvom je bio propisan sastav i način rada kriznih štabova. Naredbom od 16.06.1992. godine formirana je Vojska Republike Srpske.³¹

²⁷Dokaz broj T-35, Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u BiH u vanrednim okolnostima SDS BiH Glavni odbor Sarajevo od 19.12.1991. godine

²⁸ Dokaz broj T-62, Izvod iz službenog lista broj 7 od 20. juna 1992. godine;

²⁹ Rješenja Suda BiH broj S1 1 K 044237 23 Kri od 15.06.2023. godine;

³⁰ Dokaz broj T-37;

³¹ Dokazi broj, T-16 Izvod iz uputstva za rad kriznih štabova srpskog naroda u opštinama, Srpska republika Bosna i Hercegovina, Vlada od 26.04.1992. godine, T-17 Naredba o formiranju komandi i jedinica Vojske Srpske republike BiH, str.pov.br. 30/18-17 od 16.06.1992. godine;

92. Dana 15. marta 1992. godine, Skupština Srpske opštine Zvornik proglasila je Srpsku opštinu Zvornik, koja se sastojala od dijelova grada, sela i mjesnih zajednica u kojima su Srbi bili u većini, istog dana Skupština Srpske opštine Zvornik donijela je odluku o pridruživanju SAO Majeveci-Semberiji. Skupština Srpske opštine Zvornik je takođe 15. marta 1992. usvojila odluku kojom je zabranila kupoprodaju nekretnina u opštini, osim između "pripadnika Srpskog naroda"³² Srpska opština Zvornik na sjednici održanoj dana 28.04.1992. godine, donijela je odluku o formiranju komande TO Srpske opštine Zvornik, odnosno Komanda teritorijalne odbrane srpske opštine Zvornik.³³

93. Krizni štab srpske opštine Zvornik naredbama od 05. aprila i 08. aprila 1992. godine, donio je odluku o uvođenju policijskog sata na području Srpske opštine Zvornik,³⁴ te naredbu o opštoj mobilizaciji za sve punoljetne građane koji imaju prebivalište ili boravište na teritoriju Srpske opštine Zvornik.³⁵

94. O formiranju Srpske opštine Zvornik, dolasku pravovjnih jedinica na njenu teritoriju, govori i sadržaj prihvaćene utvrđene činjenice:

„.....Dana 5. aprila 1992. mobilisan je srpski TO u skladu s naređenjem srpskog Kriznog štaba. Otprilike u to vrijeme u opštinu su počele da pristižu paravojne snage, među kojima su bili "Beli orlovi", "Žute ose" i "Crvene beretke". (paragraf 361.- Krajišnik).

95. Shodno odluci o formiranju Vojske Srpske Repubike, naredbom komadanta pukovnika Dragutina Ilića izvršeno je prepočinjavanje svih štabova i jedinica TO u komande i jedinice Vojske Republike Srpske, uz napomenu da se odmah poduzmu mjere na mobilizaciji i da se što prije dovedu u punu borbenu gotovost.³⁶

³² Dokazi broj T-39 Odluka o proglašenju srpske opštine Zvornik broj: 01-023-237/92 od 15.03.1992. godine; T-40 Odluka o udruživanju Srpske opštine Zvornik u regije Majeveci-Semberija i Birač, Skupština opštine Zvornik, broj: 01-023-240/92 od 15.03.1992. godine;

³³ Dokaz broj T-48 Odluka o formiranju komande TO srpske opštine Zvornik, broj: 01-023-44/92 od 28.04.1992. godine;

³⁴ Dokaz broj T-42 Odluka o uvođenju policijskog časa na području srpske opštine Zvornik, broj: 01-5/92 od 08.04.1992. godine;

³⁵ T-20 Naredba za probnu mobilizaciju, Krizni štab Srpska opština Zvornik;

³⁶ Dokaz broj T-32- Preimenovanje štaba RO i jedinica TO, naređenje, Komanda Istočnobosanskog korpusa SP-br.11/2-508 od 06.06.1992. godine;

96.Na okolnosti dešavanja u Zvorniku, svjedok Mile Maksimović³⁷ je posvjedočio da je početkom 1992.godine živio u Zvorniku, te da se krajem marta i aprila te godine osjetila ratna psihoza. Naveo je da su u aprilu iste godine arkanovci zauzeli grad Zvornik, te da je uspostavljena srpska vlast. Nakon toga, od strane Štaba TO Zvornik dobio je poziv za mobilizaciju. Raspoređen je na mjesto komandira jedinice TO na područje sela Liplje, tačnije u školu Liplje, u kojem su kako je naveo živjeli isključivo muslimani. Prije odlaska u selo Liplje, od načelnika štaba TO dobio je naredbu da u selu Liplje izvrši popis svih punoljetnih muslimana muškaraca, izvrši oduzimanje naoružanja i dozvoli da vojska zapali nekoliko kuća.

97. Isti svjedok je naveo da su stanovnici Liplja mirno živjeli do dvadesetog maja, kada su u selo Liplje došli pripadnici jedinice Bijeli orlovi i jedinice Srpskog Snagovo koji su pripadali štabu TO. Sve civile sela Liplje uhapsili su i zatvorili u dvije kuće u selu gdje su ih te jednice i obezbjeđivale. Vidio je kako su ubili neke starije ljude. Čuo je da je bilo silovanja žena za vrijeme dok su civile držali zatvorene u tim kućama. O svemu je obavijestio komandu u Zvorniku, kojom prilikom mu je rečeno da Bijeli orlovi imaju odobrenje da drže civile zatvorene.

98.Svjedok Predrag Grujuć³⁸ govorio je o dolasku Bijelih orlova u selo Snagovo. Podijeli su im oružje i uniforme. On je od dobio pušku papovku i maskirnu uniformu. Njih mještane arkanovci su tjerali pod svoju komandu. Navodi da su zarobili muslimane iz Liplja njih oko 300, smjestili ih u par kuća, ističući da ih je najviše bilo u jednoj. Oni, vojnici iz Snagova, kao i Bijeli orlovi, bili su smješteni po kućama u Liplju. On je bio jedan od vojnika koji su čuvali zatvorene muslimane u kući, navodeći da su pored kuća njih osmorica svo vrijeme bili tu. Osim njega, kod kuća u Liplju su, bili su Nedeljko Slepčević povremeno, iz zaseoka Grujići on i Marko Grujić povremeno, od Gligorevića, Borislav i Ljubomir povremno. Ispred svake kuće gdje su ljudi bili zatvoreni bio je stražar.

99.Nedeljko Slepčević³⁹ je izjavio da je početkom rata živio u Srpskom Snagovu, a radio u Beogradu. Po dolasku u selo Snagovo angažovan je u neku vrstu teritorijalne odbrane, u kojoj

³⁷ Nastavak glavnog pretresa od 27.04.2023. godine;

³⁸ Nastavak glavnog pretresa od 14.07.2023. godine;

³⁹ Id;

su bili svi mještani sela. Dobili su oružje i stražarili ispred kuća. Poslije su u selo došli Bijeli orlovi. Nakon pogibije komandanta Bijelih orlova, uslijedilo je hapšenje muslimana iz sela Samari, Hodžići... Kupljeni su iz kuća i vođeni u školu u Liplje. Zna da je muslimanski narod bio zatvoren u kućama jer je dolazio do njih. Sa njim je tada bio Milenko Jasikovac, Miloš Obrenović i možda Dragan Obrenović. Oni su bili nekih pedesetak metara od kuće u kojima je narod zatvoren.

100. Potvrđujući iskaze Predraga Grujića i Nedeljka Slepčevića, svjedoci odbrane Miladin Vlačić,⁴⁰ Milan Slepčević,⁴¹ Miloš Jasikovac,⁴² Bogdan Grujić,⁴³ saglasno su govorili o držanju seoskih straža, u periodu marta i aprila mjeseca 1992. godine, u zaseocima Vlačići, Gligorevići, Grujići, dolasku paravojne formacije Bijeli orlovi iz Srbije, te pripadnosti Bogdana Grujića, Sretena Grujića, Milana Slepčevića i optuženog Rade Grujića, četi Snagovo. Svjedok Jasikovac je izjavio da mu je poznato da su držali straže, a da je on u aprilu 1992. mobilisan u „neki vid TO“ i bio smješten u školi u zaseoku Gligorevići. Svjedok Miladin Vlačić je izjavio da su svi oni u to vrijeme bili jedna četa, pripadali štabu TO Zvornik i primali platu par mjeseci. I po svjedočenju svjedoka odbrane Milutina Grujića,⁴⁴ početak rata je bio u aprilu 1992. godine, kada su Arkanovci ušli u Zvornik. Kao i svjedok Vlačić izjavio je da su mještani bili jedna četa koja je pripadala štabu TO Zvornik, da su u selima držali seoske straže kada su u selo došli Bijeli orlovi koji su ih okupili, podijelili im uniforme i oružje.

101. O učešću paravojnih formacija u ratnim dešavanjima na teritoriji Zvornika, postavljanju barikada, napadima na bošnjačko stanovništvo govori i sadržaj utvrđenih činjenica.

Dana 5. i 6. aprila 1992., pripadnici srpske policije i paravojnih snaga – uglavnom arkanovci – postavili su barikade po cijeloj opštini (...), a srpski pripadnici SJB-a Zvornik premjestili su se u Karakaj, gdje je bio srpski Krizni štab. (paragraf 361. - Krajišnik)

⁴⁰Nastavak glavnog pretresa od 15.12.2023. godine;

⁴¹Nastavak glavnog pretresa od 24.11.2023. godine;

⁴² Nastavak glavnog pretresa od 17.11.2023. godine;

⁴³ Nastavak glavnog pretresa od 28.11.2023. godine;

⁴⁴ Nastavak glavnog pretresa od 8.11.2023. godine;

Kada je 8. aprila 1992. počela pucnjava, barikade su privremeno uklonjene, te su stotine Muslimana i Srba otišle iz opštine. Srpskim civilima je rečeno da postoji plan da budu pobijeni, a neke su pripadnici srpskih paravojskih snaga prisilili da napuste svoje domove. Dana 8. aprila 1992. godine pripadnici raznih srpskih snaga – policije, TO-a, JNA i arkanovaca – izveli su napad na Zvornik (...)U napadu su ubijeni mnogi civili, a srpske snage su zauzele Zvornik u roku jednog dana. (...)Zbog tog preuzimanja vlasti, mnogi Muslimani su otišli u obližnje napušteno selo Kula Grad, koje su pripadnici paravojskih snaga i policije takođe napali i zauzeli 26. aprila 1992. godine. (paragraf 362.Krajišnik).

Dana 8. aprila 1992. godine pripadnici raznih srpskih snaga – policije, TO-a, JNA i arkanovaca – izveli su napad na Zvornik (...)U napadu su ubijeni mnogi civili, a srpske snage su zauzele Zvornik u roku jednog dana. (...)(paragraf 362- Krajišnik)

Dana 10. aprila 1992. godine arkanovci su opljačkali kuće u Zvorniku i na kamione utovarili desetine leševa,(...) (paragraf 362- Krajišnik)

Već krajem aprila 1992. srpske vlasti su preuzele kontrolu nad muslimanskim selom Đulići u opštini Zvornik, a mještani su predali oružje pripadnicima srpskih snaga.

Da bi ostali zaposleni, Muslimani su morali da potpišu izjavu o lojalnosti srpskim vlastima. Krajem aprila ili početkom maja, srpske snage zatražile su predaju muslimanskog sela Divič. Međutim, prije nego što je istekao rok za predaju, srpske snage, u čijem sastavu su bili arkanovci, "Beli orlovi" i rezervni policajci, napale su Divič. Približno 28. maja 1992. godine komandant 1. biračke brigade VRS, naredio je TO-u Zvornik da organizuje i koordinira odlazak muslimanskog stanovništva s opštinama kroz koje će proći. (...) (paragraf 365- Krajišnik)

Dana 26. ili 28. maja 1992. godine, pripadnici Žutih osa natjerali su 400-500 Muslimana civila koji su ostali u Diviču da se ukrcaju u autobuse preduzeća "Drinatrans" rekavši im da će ih odvesti na muslimansku teritoriju. (...)(paragraf 1582.- Stanišić- Župljanin)

Krajem maja 1992. predstavnici Muslimana sastali su se s lokalnim Srbima, između ostalih i s članom privremene vlade u Zvorniku, kako bi razgovarali o preseljenju Muslimana iz opštine (...) (paragraf 370- Krajišnik)

Dana 5. juna 1992. ukupno 550 zatočenika iz Tehničke škole u Karakaju (...) kamionom su odvezeni u bioskopsku salu u Pilicama. (paragraf 371 -Krajišnik)

Od kraja maja 1992. nadalje, Muslimani su bili zatočeni u zgradi Doma kulture u selu Čelopek i surovo fizički i psihički zlostavljani. (...) (paragraf 372.- Krajišnik)

Osim u gore pomenutim objektima, srpske vlasti su 1992. civile pretežno muslimanske nacionalnosti držale zatočene u trinaest zatočeničkih centara u opštini Zvornik, i to u štabu CS-a u Orahovcu, u zatvoru nedaleko od "Novog izvora", u zatvoru u Zvorniku, u SUP-u, u policijskoj stanici u Zvorniku, u školi u Kneževićima, u ciglani u Karakaju u ulazu upravne zgrade, u preduzeću "Hladnjača", u omladinskom naselju, u sportskoj dvorani, kao i u motelu "Vidikovac". (paragraf 373- Krajišnik)

102. Saglasne iskaze na okolnosti događaja koji su predhodili odvođenju muslimanskog stanovništva iz sela i zaselaka sela Liplje, dolasku srpske vojske, komšija Srba pripadnika TO i Bijelih orlova, zatvaranju civila u dvije kuće u Liplju, zlostavljanju i ubijanju, posvjedočili: M.L.,⁴⁵ oštećena A-3,⁴⁶ A.R.,⁴⁷ H.M.,⁴⁸ Š.S.,⁴⁹ I.S..⁵⁰

103. Svjedok M.L. je izjavio da je živio u selu Lupe u opštini Zvornik. Stanovnici muslimanske nacionalnosti, njegovog i ukupno šesnaest bošnjačkih sela, početkom aprila se nisu mogli slobodno kretati i odlaziti u grad Zvornik. 08.04.1992. godine u ranim jutarnjim satima srpska vojska i arkanovci napali su grad Zvornik i zauzeli ga, zatim je 26.04.1992. godine uslijedio napad srpskih snaga na sela Hajdareviće i Dardagane. U tim su selima paljene kuće, nakon

⁴⁵ Nastavak glavnog pretresa od 12.06.2023. godine;

⁴⁶ Nastavak glavnog pretresa od 15.05.2023. godine;

⁴⁷ Nastavak glavnog pretresa od 7.07.2023. godine;

⁴⁸ Nastavak glavnog pretresa od 20.10.2023. godine;

⁴⁹ Nastavak glavnog pretresa od 7.07.2023. godine;

⁵⁰ Nastavak glavnog pretresa od 11.05.2023. godine;

čega je bio proglas da muslimani predaju oružje. Svjedok je dalje naveo da su, dana 25.05.1992. godine, vojska i oklopni transporteri počeli nasumice da pucaju po njegovom selu, zbog čega on zajedno sa svojom porodicom bježi prema selu Klise, gdje zatiču pet, šest hiljada ljudi, žena i djece, koja su pobjegli iz okolnih sela Hajdarevića, Dardagana, Tršića, Tahića, Ramića, Lupa, Radava. Prvog juna, tenkovi ulaze i u selo Klisu. Sa srpskim vlastima postignut je dogovor da civili iz Klise idu prema Sapni, ali su, suprotno dogovoru usmjerni ka Bijelom Potoku i Zvorniku. U koloni kojom su krenuli odvajani su muškarci od žena. Kasnije saznaje da su muškarci zatvoreni u Tehničko školskom centru i da su odatle prevezini u Dom kulture u Pilici. Rekli su im da idu u razmjenu u Kadanj, ali se to nije desilo. Od 675 muškaraca koji su odvojeni, trojica su preživjeli strijeljanje. Nakon toga, on je, preko šume pobjegao prema Kalesiji.

104. Oštećena A -3, H.M., I.S., A.R. su saglasno izjavili da su dana 25.05.1992. godine, a svjedokinja Š.S., određujući da se to desilo početkom maja, u njihovo selo Liplje, koje je pripadalo opštini Zvornik, došli Bijeli orlovi i srpski vojnici iz sela Snagova, istjerali ih iz kuća i njih više stotina, sve do 2.06.1992. godine zatvorene držali u kućama Đ.S. i S.S.. U tom periodu, u kućama, zlostavljani su, tučeni, žene silovane, a neki i ubijani.

105. Opisujući konkretan događaj, prije 25.05.1992. godine, svjedok I.S. je izjavio da je sa ženom i dvoje djece živio u zaseoku Salihovićima selo Liplje. Osim zaseoka u kojem je on živio, navodi da je selo Liplje imalo i druge zaseoke, Hodžići, Kotorići, Hasići, Samari. Okolna sela su bila Sultanovići, Snagovo. U Snagovu je živjelo srpsko stanovništvo. Od Salihovića do Snagova udaljenost je oko sat vremena hoda. Radio je do aprila, kada su postavljene barikade i ograničava im se kretanje od pet naveče do šest ujutro. U dvije kuće u Liplju smještaju se rezervisti. Takva situacija traje do kraja maja kada u selo dolaze Bijeli orlovi. Njega i njegovu porodicu su istjerali iz kuće i ubacili u vozilo fap koji je vozio Dragan Obrenović. Dovoze ih do škole u Liplju. Vode ih po dvoje, pretresaju. Dovode u kuću Đ.S.. U Đ.S. kući sa njim su ženina familija, Đ. punac, M.A., A.R.. Od zatvorenih u kući poznavao je i S.S., R., Đ.S., F.. Čuvaju ih Bijeli orlovi i rezervisti. Bijeli orlovi su imali šarene uniforme i dva bijela orla na njima, a rezervisti nešto drugačije uniforme, kako navodi, znao ih je razlikovati.

106. Prvi dan po zatvaranju ništa se ne dešava, a potom počinje pretresanje, udaranje. Tražili su novac. Izvode njegovu kćerku, govore da će je silovati i onda ubiti pucajući joj pored glave. Njega je čuvao Simo, za kojeg misli da je iz Snagova. Od strine P. S. su tražili novac. Govorila je da nema pa su je mučili, paleći kantu, a zapaljena plastika kapala joj je na kožu. Govorili su mu kako će mu zaklati dijete od devet godina. Iz kuće su izvodili Hasić Aliju, Ševku, Mehu i Šabaniju. Ševku su vratili, isprebijanog, a ostale su našli mrtve u septičkoj jami. Na predočenom mu fotoalbumu prepoznaje Đ.S. kući, opisuje gdje su bili zatvoreni. Navodeći da je u kući bilo mnogo ljudi, na spratu na kojem je on bio bilo je oko 280.⁵¹

107. Iz kuće je pobjegla H.S.. Misli da je, kada je pobjegla komšijama muslimanima, koji su se krili po šumama, prenijala da su zatvoreni, pa su ih ovi i oslobodili 2.06. Te prilike su Bijeli orlovi otvorili vatru, bilo je ranjenih, a preminulo je dvadest i četvoro. Nije vidio, ali je čuo da je tada bilo ranjenih i mrtvih i na srpskoj strani. Za devet dana koliko je bio u Đ.S. kući vidio je neke Srbe iz Snagova. Viđao je Jasikovca, ne zna kako se zove.

108. Svjedok S.S.,⁵² potvrdila je da su ih iz kuća, na kamionima, odveli "šešeljevci" 25. maja do Mejdana, a potom ih vraćaju do njene i Đ.S. kuće u selo Liplje. Smjestili su ih u Đ.S. kuću, a potom nju sa još nekim ženama vraćaju, premještaju u njenu kuću. Bilo je 480 zatvorenih. Tu kuhaju, šiju bijele orlove na uniforme. Navodi da je u više navrata udaraju, siluju, posebno nakon što je njena kćerka H.S. pobjegla, navodeći da su to činili "orlovi" u šarenim uniformama. Kao i svjedok I.S., svjedokinja je izjavila da su P.S. pržili plastikom istopljene kante, te da su iz kuće odvedeni Husein Mujanović, Alija, Šabanija i Meho Hamzić koji se nikad nisu vratili.

109. Oštećena A-3, navela je kako je do polovine aprila 1992. živjela u selu Osojdžik, nadomak Samara. Tada je počelo pucanje. Vidjeli su 14 tenkova koji su bili okrenuti prema selu. Stanovnici sela su počeli spavati po drugim kućama i šumi. To traje do 25.maja, kada su ona i njena majka uhapšene. Kada su uhapšene, bile su na Veljoj glavi u nekim kućama. Nakon što su odlučile da se vrate kući, zatiču naoružane vojnike u vojnim odjelima. Nijednog nije

⁵¹ Dokaz T-34, Izveštaj o poduzetim mjerama i radnjama, Državna agencija za istrage i zaštitu broj: 16-17-04-1-8917-36/19 od 21.12.2022. godine sa prilogom CD- slika Đ.S. kuće;

⁵² Nastavak glavnog pretresa od 11.05.20203. godine;

poznavala. Vidi kako ubijaju. Vojnici ih vode do Liplja. Zatvaraju u Đ.S. kući. Pred kućom vidi mnogo više vojnika. U Đ.S. kući vidi S.S., J.F., porodice M. i A., F.H., R.B., Hasiće. Bilo je mnogo ljudi i na spratu, jer je to bila veoma velika kuća. Sve prostorije su bile popunjene. Sutradan je vode u S.S. kuću da kuha. Potvrđujući iskaz S.S., koja je izjavila da je nakon Đ.S. kuće vraćaju u njenu, navodi da tu zatiče S.S. i F.H. i nekoliko vojnika navodeći da su tu dovođene žene koje su silovane. U toj kući je kuhala S., A.R., S.S.. Nigdje nije mogla otići osim da hljeb, koji napravi, odnese u Đ.S. u kuću narodu koji je tu bio zatvoren.

110. Svjedokinja A.R. živeći sa porodicom u Liplju, početak 92. godine opisuje kao naporan, napet i nesiguran. Već u aprilu došla srpska vojska, vodila ih kamionima do Bajkovice, potom autobusima do Karakaja, a onda, nakon provedene noći u školi, nazad u selo. Muslimani koji su ostali u šumi su pobijeni. Po povratku iz Liplja došao je Simo sa Snagova i rekao da ima lošu vijest, da je Alija Izetbegović objavio rat. Naređuju im da kuće ne smiju napuštati niti šta iz njih iznositi. Potom, ponovo jedno jutro, čuje glasove koji govore kako su opkoljeni. Vidi kamione, vojnike u crnim i maskirnim uniformama. Tjeraju ih u kamione, tu vidi stanovnike Hasića. Simo je ubacije u kamion gdje se nalazi J.H.. Voze ih prema Đ.S. kući. Vidi u Đ.S.kući mnogo naroda. Tu vidi i svjedokinju A-3. Ono što se potom dešavalo u Đ.S.kući opisuje kao horor. Nakon nekoliko dana boravka, kada je ujutru krenula pucnjava, njen djed je došao i rekao da bježe. Bježali su prema selu Karićima.

111. Svjedokinja Š.S. je izjavila da je živjela u selu Liplje, koje je brojalo 46 domaćinstava. Govori o maltretiranju stanovnika sela od strane srske vojske, bježanju prema Veljoj glavi, potom odlasku u Salihoviće gdje zatiči pijane srpske vojnike iz sela Snagova koji im govore da im neće ništa, vezujući ta dešavanja za april mjesec. Takvo stanje traje 3-4 dana, poslije čega muškarci muslimani iz kuća bježe u šume. Srbi prevruću po kućama. Potom, jednog dana kreću kamioni po selu. Vidi srpske vojnike. Nju susreću po povratku iz štale. Četvorica je udaraju i vode do njene kuće. Vidi kuću opkoljenu vojskom. Nakon udarca, onesvijestila se. Kad je došla sebi vidi komšije, Mejru, Mevlu koje su ubili, komplet porodice, Kadira, Kasima, njegovu djecu. Svi su bili u njenoj, odnosno kući njene svekrve Đ.S.. Bile su majke s djecom, djevojke, stariji oko 60-70 godina života. Pored njene je kuća S.S., udaljena na dva minuta hoda. Kada ja došla svijesti, vode je da ja šije bijele orlove na uniformama. Navodi da su znali

da je njena porodica bila bogata i zato su im tražili pare i zlato. Vodili su je i u S.S. kuću. Njih oko 400 ..460 tu je bilo zatvoreno oko desetak dana. Vremenski određujući kada se to dešavalo govori o početku maja 1992. godine i desetak dana dok su tu bili zatvoreni, kada ih je oslobodila njihova vojska. Nakon odlaska iz kuće, borave na Veljoj glavi, a potom idu u Tuzlu.

112. Iz zapisnika o saslušanju preminulog svjedoka,⁵³ prozilazi da je živjela u zaseoku sela Liplje sa mužem, kćerkom i sestrom. U zaseoku je bilo osam kuća. U aprilu kada su došli vojnici JNA i domaći Srbi, mogli su se kretati samo oko kuća. Bojali su se pa su spavali po šumama. Bio je mjesec maj kada su potjerani u kuću Đ.S.. Navodi da je nju tjerao Milan Jasikovac. Zatvorili su ih u kuću Đ.S..

O događajima koji su uslijedili u junu i julu 1992. godine, govori sadržaj prihvaćenih utvrđenih činjenica:

U periodu od.... do 30. juna 1992. godine, SUP Zvornik je obavio informativne razgovore sa 300 lica i uzeo 200 izjava u vezi s djelovanjem "muslimanskih i drugih ekstremnih grupa i pojedinaca". (paragraf 1593 Stanišić i Župljanin)

Sredinom jula 1992. godine, jedan broj zatočenika iz "Novog izvora" je uz pomoć srpskih opštinskih vlasti u Zvorniku premješten u logor Batković u opštini Bijeljina. (...) (paragraf 1610 Stanišić i Župljanin)

Mjesto Drinjača nalazi se otprilike 15 kilometara južno od Zvornika. Mjesni Dom kulture koristio se kao zatočenički objekt, (...) (paragraf 1611. Stanišić i Župljanin)

Tehnička škola se nalazila u Karakaju, na desnoj strani puta koji vodi od ovog mjesta do Bijeljine. (...) U periodu od 1. do 5. juna 1992. godine, u radionici škole, koja se nalazila na

⁵³ Zapisnik o saslušanju svjedoka broj KT.RZ-327/95 od 3.08.2009. godine;

*tridesetak metara od školske zgrade, bilo je zatočeno 700 do 750 Muslimana iz Klise.(...)
(paragraf 1617. Stanišić i Župljanin)*

113. U Izvještaju SJB Zvornik za 1992. godinu i Izvještaju SJB Zvornik od 29.06.1992. godine, detaljno su opisana dešavanja na području opštine Zvornik od početka aprila 1992. godine. Tako se u izvještaju navodi da su 08 aprila 1992. godine pripadnici SJB Zvornik u sadejstvu sa snagama srpske TO zauzele Zvornik, te da su tokom aprila, maja, juna i jula 1992. godine učestvovali u više akcija čišćenja terena zajedno sa pripadnicima TO.

114. U periodu od 01.04 do 30.06.1992. godine, SJB Zvornik privela je 537 lica muslimanske nacionalnosti i izvršili pretres 130 objekata. U izvještaju se također navodi da pripadnici SJB vrše obezbjeđenje zatvora.⁵⁴

115. Imajući u vidu sadržaj prednjih dokaza, iskaze svjedoka koji su bili žrtve napada (A3, H.M., I.S., Š.S., A.R., M.L.), svjedoka odbrane koji su govorili o dolasku Bijelih orlova u Zvornik, čuvanju seoskih straža, pripadnosti četi Snagovo, sazanjima o dešavanjima na teritoriji Zvornika na samom početku rata, dovodeći to u vezu sa sadržajem interpretiranih materijalnih dokaza, Vijeće nalazi da su isti u tom dijelu međusobno saglasni i nadopunjujući, bez suštinskih razlika u interpretiranju ključnih činjenica od strane svjedoka i materijalne dokumentacije o postojanju rata u Bosni i Hercegovini, napadu na Bošnjačko stanovništvo zbog čega su prihvaćeni kao vjerodostojni i tačni.

116. Naime, formiranje srpskih opštinskih organa vlasti na teritoriji opštine Zvornik, TO opštine Zvornik, dolazak paravojnih formacija, postavljanje barikada u aprilu mjesecu, pozivi na predaju naoružanja i dijeljenje propusnica za kretanje bošnjačkom stanovništvu, izvršeni napadi na djelove grada i sela gdje su živjeli Bošnjaci, potom pregovaranja o njihovom preseljenju preko Sapne, a potom zatvaranja i likvidacije odvojenih muškaraca i u okviru toga, zatvaranje više stotina civila u dvije kuće u Liplju (o čemu su posvjedočili navedeni svjedoci), u svukupnosti govore o različitim sistematičnim nezakonitim radnjama usmjerenim na bošnjačko civilno stanovništvo opštine Zvornik (u okviru nje sela Liplje), odnosno postojanju širokog i sistematičnog napada od strane Teritorijalne odbrane opštine Zvornik, kasnije vojske Republike Srpske (VRS), policije i paravojnih formacija srpskih snaga, u periodu od aprila do najmanje

⁵⁴ Dokazi broj T-22 i T-23;

kraja jula 1992. godine, usmjerenom protiv bošnjačkog civilnog stanovništva, na području opštine Zvornik.

117. Dakle, cijeneći izvedene materijalne dokaze, iskaze svih svjedoka koji su svjedočili na naprijed navedene okolnosti i prihvaćene utvrđene činjenice, Vijeće je zaključilo da je napad, u vremenskom periodu naznačenom u izreci presude, po svom karakteru bio širok jer je obuhvatio cijelo područje opštine Zvornik i sistematičan uključujući brojne zabranjene radnje usmjerene prema velikom broju bošnjačkog civilnog stanovništva opštine Zvornik.

b) Status lica prema kojim je napad bio usmjeren: civili

118. Vijeće je na temelju izvedenih dokaza, van razumne sumnje, zaključilo da je širok i sistematičan napad koji se odvijao na području opštine Zvornik bio usmjeren protiv civilnog stanovništva bošnjačke nacionalnosti.

119. Iako status oštećene kao civila za odbranu nije bio sporan, Vijeće je i na temelju provedenih dokaza nesumnjivo utvrdilo civilni status oštećene svjedokinje A-3.

120. Svjedoci I.S., S.S., A.H., Š.S., H.M., ispričali su kako su iz svojih kuća, zajedno sa brojnim komšijama iz svog i susjednih muslimanskih zaslaka sela Liplja dovedeni u kuće Đ.S. i S.S.. Svi oni, uključujući i A-3 bili su civili, koji su prije dovođenja bili u svojim kućama, u civilnoj odjeći, nenauražani, na bilo koji način ne učestvujući u borbi.

121. Svjedok A-3, u vremenskom periodu iz optužnice, kao djevojaka od dvadest jednu godinu dovedena je u kuću Đ.S., a potom S.S..

122. Dakle, Vijeće je cijeno civilni status žrtve u vrijeme izvršenja krivičnog djela, što je mjerodavno i sa stanovišta sudske prakse MKSJ, gdje se smatra da *“za utvrđivanje položaja žrtve kao civila, valja uzeti u obzir prije njenu konkretnu situaciju u trenutku počinjenja zločina,*

nego njen status".⁵⁵ Navedeno je primjenjeno i u konkretnom slučaju, pa je tako nesporno utvrđeno da u vrijeme počinjenja zločina oštećena nije bila uniformisana, naoružana, niti je na bilo koji način poduzela aktivno učešće u borbi.

123. Slijedom navedenog, Vijeće je utvrdilo da je oštećena A-3 u vrijeme počinjenja inkriminacije, kao civil, u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravom, uživala zaštitu jer niti na bilo koji način nije bila uključena u neprijateljstva.

124. U dijelu presude u kojem će biti obrazložena krivica optuženog, a na temelju konteksta u kojem su počinjeni zločini, kao i svih ostalih okolnosti, dodatno će biti potkrepljen zaključak Suda o civilnom statusu žrtve, čime je ispunjen i drugi opšti element krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH.

c) Alibi optuženog

125. Da bi preispitalo znanje i učešće u napadu, Vijeće je prije toga moralo razmotriti alibi optuženog, jer je odbrana tvrdila da optuženi, u vrijeme kada je oštećena silovana (od 25. maja do 2. juna 1992. godine), nije bio u selu Liplje, niti je silovao oštećenu A-3.

126. Međutim, temeljem provedenih dokaza, Vijeće je, van razumne sumnje, izvelo suprotan zaključak.

127. Iz Spisaka II Bataljon četa Snagovo, Komanda čete,⁵⁶ proizilazi da je optuženi bio pripadnik čete Snagovo koja je bila u sastavu Teritorijalne odbrane (TO) Zvornik. Spisak se odnosi na isplatu plata pripadnicima TO Zvornik četa Snagovo I vod za mjesec juni 1992. godine, na kojem se pod brojem 25. nalazi ime Rade Grujić. Ovakav materijalni dokaz, dodatno je potvrđen i iskazom svjedoka odbrane Miladina Vlačića čije ime se takođe nalazi na spisku (pod rednim brojem 33) i koji je izjavio da su u selu imali četvu i da su primali platu od TO Zvornik, kao i iskazima svjedoka Sretena Grujića, Jasikovac Miloša, Milana Slepčević, koji su potvrdili da je i optuženi bio pripadnik čete Snagovo.

⁵⁵ MKSJ, predmet Blaškić, presuda pretresnog vijeća od 03.03.2000. godine, para. 214.

⁵⁶ Dokaz T-59;

128. Svjedok Predrag Grujić je izjavio da je čuvao civile koji su bili zatvoreni u dvije kuće u Liplju, a svjedok Mile Grujić⁵⁷, da je jedne prilike, kada je prolazio pored kuća, u periodu od 25.maja do 2. juna, dok su tu bili civili, na poziv kuma svratio u jednu od tih kuća da popije kafu, te pored kuća vidio Rada Grujića. Svjedok Nedeljeko Slepčević je izjavio da je dolazio da igra karete ispred kuća dok su civili bili zatvoreni u kaćama i da je tada viđao Rada Grujića, navodeći da ne zna šta je on tu radio.

129. Iz sadržaja Spisaka vojnika i dezertera od 30.12.1993. godine sa prilogom, proizilazi da je optuženi u julu mjesecu 1992. otišao/dezertirao u Srbiju.⁵⁸ Ovaj dokaz sadrži lične podatke lica koji su napustili jedinicu i to u periodu od početka (drugog mjeseca 1992. godine). U istom, za optuženog je navedeno da je jedinicu napustio 01.07.1992. godine i da se nalazi u Srbiji. Pri tome, slijedom dokaza broj T-67, proizilazi da je Grujić (Steve) Radiša 1967. godište iz Snagova, pripadnik VI Bataljona IV Čete Snagovo u desetom mjesecu 1992. godine angažovan u toj četi, što govori da se nakon odlaska u julu 1992 godine, u oktobru iste godine vratio.

130. Odbrana je prigovarala relevantnosti i vjerodostojnosti dokaza, navodeći da je dokaz T-67 sačinjen 17.11.1992. godine, dokaz T-68 sačinjen 30.06.1995 godine, dokaz T-66 sačinjen 30.12.1993.godine što tretira vrijeme izvan okvira optužnice, što ih, po odbrani, čini nerelevantnim.

131. Tačno je da su dokumenti datirani navedenih datuma, međutim, sadržaj istih se odnosi između ostalog i na period tretiran optužnicom i činjenicu relevantnu za postupak, da li je i kada je optuženi zaista otišao u Srbiju. Dokaz T-67, također je relevantan obzirom da osim pripadnost optuženog četi, dokazuje i da su optuženog osim Rade, zvali Radiša, te da je to ista osoba jer niko od svjedoka nije naveo da je u selu živio drugi Rade ili Radiša, osim, optuženi Rade Grujić sina Steve koji je rođen 1967. godine, iako na pomenutom spisku stoji Radiša, sina Steve koji je rođen 1967 godine. U pogledu prigovora vjerodostojnosti da dokaz Spisak vojnika i dezertera od 30.12.1993. godine ne sadrži potpis i pečat, te da se ne zna ko ga je sačinio Sud upućuje sa sadržaj propratnog akta Spiska iz kojeg jasno proizilazi da Komanda drinskog

⁵⁷ Nastavak glavnog pretresa od 18.05.2023. godine;

⁵⁸ Dokaz broj T-66, Spisak vojnika i dezertera od 30.12.1993. godine, sa prilogom spisaka;

korpusa, načelnik štaba pukovnik Milutin Skočajić, Glavnom štabu Vojske Republike srpske dostavlja spiskove vojnika dezertera. Na istom dokazu se nalazi potpis i pečat.

132. U konkretnom, svi ovi dokazi, uključujući i dokaz Spisak II Bataljon četa Snagovo, Komanda čete (T-59) predstavljaju dokaze koji nisu dovedeni u sumnju drugim provedenim dokazima, sadrže haški broj, te su isti i sa tog aspekta obzirom da se radi o dokazima pribavljenim u skladu sa članom 8. Zakona o ustupanju predmeta, prihvaćeni kao vjerodostojni i autentični.

133. Prisustvo optuženog u Zvorniku, u periodu navedenom u optužnici, odbrana je pokušala osporiti tvrdeći da je optuženi tada bio u Srbiji, Malom Zvorniku boraveći u kući Cvjetka Jokića, koji je kao svjedok odbrane na tu okolnost saslušan na glavnom pretresu.⁵⁹ Svjedok je izjavio da Rada Grujića poznaje desetak godina od prije rata, te da je Rade živio u Snagovu. Navodi da je 1992 godine, početkom maja, Rade došao kod njega u Mali Zvornik, te da je tu ostao deset, dvadest dana, misli, najduže mjesec. U tom periodu nije smio da se vrati u Zvornik. Navodi i da je Rade prijavljen na njegovoj adresi ali ne zna od kada. Poznaje ga kao Rada i nije čuo da ga neko zove drugačije.

134. Takođe, svjedoci Bogadan Grujić,⁶⁰ Sreten Grujić,⁶¹ Milutin Grujić,⁶² Milan Slepčević su izjavili da dobro poznaju Rada Grujića i njegovu porodicu. Svima im je bilo poznato da je imao probleme sa Bijelim orloivima zbog auta koje su htjeli da mu uzmu. Bogdan Grujić je bio prisutan kada su vojnici Bijelih orlova došli da ga vode, pa su mu savjetovali da se skloni od njih. Navodi da ga nije vidio kada su ljudi kupljeni u kamione i smješteni u kućama u selu Liplje. Od polovine maja ga nije vidio, a čuo je da je otišao u Srbiju. Koliko se sjeća ponovo se vratio nakon dvadest pet dana. Nikada nije čuo da ga neko zove Radiša ili Radislav.

135. Svjedoka Sreten Grujić je rekao da Rade nije imao bilo kakav nadimak. U Snagovu su čuvane seoske straže. I Rade je bio na straži, ali ne cijeli maj, jer je dvadestog, dvadest petog maja otišao u Srbiju kod Cvjetka. Vremenski se određujući izjavljuje da misli da su Bijeli orlovi

⁵⁹ Nastavak glavnog pretresa od 17.11.2023. godine;

⁶⁰ Nastavak glavnog pretresa od 28.11.2023. godine;

⁶¹ Nastavak glavnog pretresa od 8.11.2023. godine;

⁶² Id;

ostali u selu u junu, ali nije siguran. Potom na unakrsna pitanja tužiteljice izjavljuje da misli da je Rade u Srbiju otišao u aprilu.

136. Svjedok Milutin Grujić takođe potvrđuje da je Rade, polovinom maja, otišao u Mali Zvornik, te da se vratio i bio sa njim u četi negdje do kraja novembra 1992.godine. Nikada nije čuo da je Rade imao neki nadimak. Svjedok Miloš Jasikovac opisujući dešavanja u Zvorniku i selu Sangovu početkom rata, ispričao je kako u aprilu, maju, gotovo svakodnevno, viđao Rada. Zna za njegove probleme sa Bijelim orlovima jer se krio od njih. Navodi da za Đurđevdan, šetog maja, zbog njih nije mogao da uđe u sopstvenu kuću jer su ga pripadnici Bijelih orlova Pajko, Bata i Doktor tražili. Poslije toga je otišao u Srbiju, a nakon možda mjesec se ponovo vratio u Snagovo. Navodi da ga viđa, 10, 12. maja, a poslije ne, tvrdeći da je 100% siguran da je bilo tako.

137. Svjedok Milan Slepčević, navodi da su se on i Rade viđali u aprilu, maju, te da se Rade uplašio i u Srbiju otišao negdje 15-tog, 20-tog maja. Pričali su da je kod Cvjetka Jokića. Tu ostaje dvadesetak, mjesec dana, nakon čega ga, ne zna tačno misli u junu, ponovo viđa u selu. Takođe i svjedok Miladin Vlačić⁶³ u aprilu je viđao Rada Grujića, posjećivali su jedni druge u selu, razgovarali o situaciji. On je držao straže u Grujićima, s njim je bio Grujić Marko, Bogdan, Milutin, Sreten. Milutin i Sreten su išli i u Zvornik jer im je porodica bila tamo, povremeno su dolazili u Grujiće. Polovinom aprila u selo su došli Bijeli orlovi smjestili se u kuće, a školi im je bila komanda. Rekli su, da su došli da pomognu. Međutim, kako navodi, pravili su probleme i za sitnice maltretirali ljude. Viđao je Rada Grujića, zna da je i on imao problema jer su htjeli da mu oduzmu auto. Rade je poslije Đurđevdana polovinom maja otišao u Srbiju. Mjesec dana nakon toga, ponovo se vratio u Snagovo. Rade Grujić nije imao nadimak, niko ga nije zvao Radoslav, Radiša.

138. Analizirajući prednje materijane dokaze, te iskaze svjedoka, Vijeće uočava da svi svjedoci, koji su davali alibi optuženom, njega i njegovu porodicu dobro poznaju. Saglasno su govorili o početku rata, dešavanju u selu Snagovo i okolnim selima, pripadnosti četi Snagovo. Svi oni, Bogadan Grujić, Sreten Grujić, Milutin Grujić, Milan Slepčević, Cvjetko Jokić, Miladin Vlačić,

⁶³ Nastavak glavnog pretresa od 15.12.2023. godine;

odlazak optuženog u Mali Zvornik, vezuju za njegove probleme sa vojnicima, pripadnicima Bijelih orlova, vremenski odlazak locirajući u period nakon Đurđevdana, (pet do sedam dana nakon toga), nakon čega se po njihovim iskazima, u selo vraća polovinom juna ili u julu.

139. Međutim, niko od pomenutih svjedoka, nije izjavio da je Rada u tom periodu viđao svakodnevno, niti je, ijedan svjedok potvrdio da su oni (svjedoci) svakodnevno u periodu od devet dana bili kod kuća Đ.S. i S.S. gdje su civili bili zatvoreni. Osim toga, svjedok Cvjetko Jokić koji je izjavio da je Rade bio kod njega u Malom Zvorniku, nije znao od kada je Rade kod njega prijavljen niti se mogao precizno odrediti koliko je tačno kod njega bio, navodeći da Rade početkom maja dolazi kod njega u Mali Zvornik, te da je tu ostaje deset, dvadest, misli najduže mjesec, pri čemu i ovakvi njegovi navodi ostavljaju prostor za zaključak da je optuženi mogao biti u Liplju u periodu od dvadest petog maja do drugog juna.

140. Naime, kada se sve relevantne činjenice, kako proizašle iz iskaza ovih svjedoka tako i materijalnih dokaza dovedu u međusobnu vezu, zaključak je Vijeća da je optuženi zaista i to iz razloga koji su svjedoci i navodili, jedan vremenski peirodu bio u Srbiji i da je to njima poznato jer su jasno i konzistentno navodili iste razloge o tome, što Vijeće prihvata.

141. Međutim, u pogledu perioda za koji su svjedoci navodili da je Rade bio u Srbiji, Vijeće ne nalazi da su bili potpuno iskreni jer cijeni da su svjesno, kako bi pomogli optuženom, period njegovog odlaska u Srbiju smjestili upravo u inkriminirani period od devet dana. Ovo iz razloga jer ovi svjedoci Radetov povatak u Snagovo uglavnom vezuju za polovinu juna ili juli mjesec, kada su prema njihovim izjavama Bijeli orlovi napustili Zvornik.

142. Međutim, svjedok Miloš Jasikovac navodi da su Bijeli orlovi sve do kraja godine sukcesivno odlazili sa teritorije Zvornika, a iz materijalnog dokaza Naredbe broj 701-2/92 od 13.10.1992. godine proizilazi otkomanda boraca iz Zvorničke u Birčansku brigadu kojom se u istu upućuje na izvršenje borbenih zadataka jedinica iz 6.pb "Bijeli orlovi".⁶⁴ Ove činjenice upućuju na zaključak da su zapravo pripadnici Bijelih orlova I u junu i julu mjesecu još uvijek bili na toj teritoriji.

⁶⁴ Dokaz broj T-61;

143. Nasuprot iskazima svjedoka Cvjetka Jokića, Bogadana Grujića, Sretena Grujića, Milutina Grujića, Milana Slepčevića, Miladina Vlačića, svjedoci Mile Grujić, Nedeljeko Slepčević i Predrag Grujić, vide optuženog pored kuća u Liplju, u vrijeme dok su tu zatvoreni civili, a oštećena A-3, koja je tu zatvorena, prepoznaje ga kao osobu koja je silovala. Sem toga svjedok Predrag Grujić navodi da je svih devet dana čuvao zatvorene civile u kućama i da su im straže određivali Bijeli orlovi, a tih dana pred kućama je viđao optuženog.

144. Dok na strani svjedoka Mila Grujića, Nedeljka Slepčevića i Predraga Grujića Vijeće nije našlo niti jedan razlog zašto bi neosnovano navodili da zaista vide Rada Grujića kod kuća u Liplju i to svjedok Mile Grujić samo jednom kada je na poziv kuma, u jednu od kuća svratio, Nedeljeko Slepčević dok je kod tih kuća igrao karte, potvrđujući da je tu viđao Predraga Grujića koji ih je čuvao, te konačno oštećena A-3 koja ga prepoznaje kao osobu koja je silovala, na strani svjedoka odbrane Bogadana Grujića, Sretena Grujića, Milutina Grujića, Milana Slepčevića, Cvjetka Jokić, Miladina Vlačića, Milana Slepčevića, nalazi da su njihovi srodnički, komšijski i poznanički odnosi sa Radetom Grujućem, znajući da je optuženi zaista, u jednom periodu, dezertirao u Srbiju, to iskoristili te u njegovu korist i posvjedočili da je baš u inkriminisanom, odnosno u periodu od devet dana bio u Srbiji.

145. Iako su u tom djelu sa neznatnim odstupanjima u pogledu činjenice koliko je dana zaista bio u Srbiji, ali suštinski nastojeći dati mu alibi za period dok su civili zatvoreni u kućama, ovi iskazi međusobno saglasni, za Vijeće nisu uvjerljivi, niti su u skladu sa materijalnim dokazima, nalazeći da su njihove tvrdnje o boravku optuženog u Srbiji upravo u ovom periodu iznijete kako bi mu pomogli i oslobodili ga krivice, ne poklonjajući im vjeru u tom ovom dijelu.

146. Odbrana je nastojala osporiti kredibilitet svjedoka Predraga Grujića i Nedeljka Slepčevića koji su izjavili da su vidjeli optuženog, navodeći da se i protiv njih za učešće u inkriminiranim radnjama u selu Liplje vodi istraga. U vezi sa tim Vijeće primjećuje da su ovi svjedoci jasno govorili o pripadnosti vojsci u tom periodu i sopstvenom učešću u kupljenju, a Predrag Grujić i čuvanju stanovništva Liplja i zaselaka, u kućama Đ.S. i S.S. pri tome niti jedan od njih Rada, ne označavajući kao osobu koja je isto to činila, već kao nekog koga su viđali kod kuća dok je narod tu zatvoren.

147. Stoga i da se protiv ovih lica provode istražne radnje, to u pitanje nije dovelo tačnost njihovih saznanja o prisutnosti Rada Grujića pred kućama jer su između ostalog i za sebe rekli da su bili tu.

148. Vijeće ne dovodi u sumnju dokaz iz kojeg proilazi da je optuženi u Srbiji zapravo bio julu mjesecu,⁶⁵ pri čemu odbrana nije uspjela osporiti kredibilitet i istinitost kazivanja svjedoka Mila Grujića, Predraga Grujića i Nedeljka Slepčevića, kao ni iskaz svjedokinje A-3, koja ga je identifikovala kao počinioca krivičnog djela. Navedne iskaze jer su saglasni, kako međusobno tako i sa provedenim materijalnim dokazima Vijeće je prihvatilo kao vjerodostojne i tačne.

149. O prepoznavanju, načinu identifikacije i drugim okolnosti zbog kojih je Vijeće poklonilo vjeru iskazu oštećene A-3 da je optuženog prepoznala kao osobu koja je silovala, detaljnije obrazloženje će biti dato u dijelu presude slovanje A-3.

d) Optuženi je znao za napad i da su njegova djela dio napada (nexus)

150. Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo da je optuženi bio sastavni dio formacija, koje su činile napad, odnosno pripadnik čete Snagovo štaba TO Zvornik i da je u vrijeme obuhvaćeno optužnicom bio u potpunosti svjestan širokog i sistematičnog napada koji se odvijao na području opštine Zvornik, te je imajući i postupajući u navedenom svojstvu znao i da su njegove radnje dio tog napada.

151. Vijeće ukazuje da ovaj opšti element krivičnog djela za koje se optuženi tereti predviđa samo znanje optuženog o napadu, odnosno „*optuženi mora znati da se vodi napad usmjeren protiv civilnog stanovništva i mora znati da su njegovi postupci dio tog napada, ili u najmanju ruku prihvatiti rizik da su njegovi postupci dio toga.*“⁶⁶

152. Da je optuženi inkriminacijom u osnovi zločina, pored pripadnosti formaciji koja je imala učešća i sam učestvovao i imao svijest o širokom i sistematičnom napadu na opštinu Zvornik potvrdili su i svjedoci Predrag Grujić, Mile Grujić i Nedeljko Slepčević, koji su u svojim iskazima izjavili da su vidjeli optuženog Radu Grujića ispred kuća gdje su zatvoreni civili, odnosno njih

⁶⁵ Dokaz broj T-66;

⁶⁶ Krnojelac, Pretresno Vijeće, presuda od 15.03.2002. godine, para. 59.

oko četiri stotine boravili u periodu od 25.05. do 2.06.1992. godine. Dolazeći kod kuća u kojima je više stotina civila zatvoreno, videći to, prije toga znajući da su pripadnici čete kojoj sam pripada zajedno sa Bijelim orlovima učestvovali u zatvaranju i držanju civila u tim kućama, to mu nije moglo biti nepoznato.

153. Dakle, cijeneći materijalnu dokumentaciju, kao i iskaze saslušanih svjedoka, kako optužbe, tako i odbrane, Vijeće je prilikom sagledavanja navedenog u kontekstu masovnosti samog napada, te sveobuhvatnosti djelovanja srpskih snaga na teritoriji pod njihovom kontrolom, nesumnjivo zaključilo da optuženom kao osobi koja je tu živjela, bila sastavni dio formacija koje su vršile napad jer se nije radilo o sporadičnom i izoliranom incidentu, niti o pojedinačnim zločinima koji bi se mogli smatrati izuzetkom, već o sistematičnom načinu ponašanja prema civilima bošnjačke nacionalnosti, njihovom životu, slobodi i imovini, nisu mogle ostati nepoznate razmjere napada i sistematičnosti takvih radnji.

154. Drugim riječima, optuženi je bio u potpunosti svjestan i htio da njegovo djelo i posljedica predstavljaju dio napada koji se sistematski odvijao na području opštine Zvornik, čime je ispunjen i posljednji opšti element krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZBiH.

(1) Zlostavljanja i silovanja u kućama S.S. i Đ.S.

155. Na okolnosti zatvaranja i boravaka u kućama S.S. i Đ.S., iskaze su dali svjedoci S.S., I.S., oštećena A-3, H.M., I.S., A.R., Š.S.. Sadržaji njihovih iskaza u tom dijelu interpretirani su i u djelu presude o širokom i sistematičnom napadu.

156. Iz istih saglasno prozilazi, da su dana 25.05.1992. godine, a svjedokinja Š.S., određujući da je to bilo početkom maja, došli Bijeli orlovi i srpski vojnici iz sela Snagova, istjerali ih iz kuća i njih više stotina, zatvorili i držali zatvorene u kućama Đ.S. i S.S. sve do 2.06.1992. godine, kada su uz pomoć sunarodnika, uglavnom muškaraca koji su bili po okolnim šumama uspjeli napustiti kuće dajući se u bijeg prema Karićima i Veljoj glavi gdje ostaju oko sedam dana, a potom odlaze za Tuzlu.

157. Majka⁶⁷ svjedokinje A-3 je izjavila da su zatvoreni u kuću Đ.S.. To je bila ogromana kuća. Navukli su roletne i zatvorili njih 500. Tuki su ih i maltretirali. Od Đ.S. su tražili pare i zlato. Sjeća se P.S. kojoj je muž radio u Nj., pržili su je zapljenom plastičnom kantom. Navodi da je Tihomir Jaskovac tu bio glavni. On je naređivao ko da se izvede i tuče.

158. Svjedok I.S. je izjavio da ih je u na spratu kuće Đ.S. bilo zatvoreno 280. Svjedokinja Š.S., snaha Đ.S. u čijoj kući su bili civili navela je da ih je bilo oko 400..460., a svjedokinja S.S. da je u kućama bilo oko 480 ljudi. H.M. je izjavila da je Đ.S. kuća bila puna žena, djece, starijih, oko 400, koji su bili smješteni na dva sprata. Nisu mogli napusiti kuću osim kad su izvođeni. Čuvali su ih vojnici u šarenim uniformama.

159. Imajući u vidu navedene iskaze svjedoka, posebno u obzir uzimajući činjenicu da su civili bili u kući S.S. koja je kao i njena kćerka H.M. posvjedočila o tome i kući Đ.S. u kojoj je stanovala njena snaha svjedokinja Š.S., cijeneći da se radi o svjedocima koje su tu stanovale i koje najbolje poznaju prostorije i veličinu svojih kuća, Vijeće je prihvatilo njihove navode da je u tim kućama zatvoreno oko 400 civila bošnjačke nacionalnosti. Ovo i iz razloga, jer su ovi svjedoci govorili da su stanovnici kupljeni i dovođeni kamionima iz susjednih muslimanskih sela, a da je samo selo Liplje gdje su se ove kuće nalazile brojalo četrdest šest domaćinstava,⁶⁸ što u sveukupnosti govori o više stotina zatvorenih.

160. Da su ih zatvorene u kućama čuvali pripadnici Bijelih orlova i čete Snagovo, također su potvrdili isti svjedoci. Svjedok I.S. govori o Simi koji je njega čuvao, udaranju i ubistvima, te silovanjima koja nije vidio, ali je mogao zaključiti po izgledu žena kada bi ih vratili u prostorije Đ.S. kuće. Svjedokinja S.S., je izjavila da je i silovana, ispričala je kako su tukli P.S. tražeći joj pare i zlato, pržili je istopljenom plastikom kante. Vidi dovođenje žena u svoju kuću, vidi ih uplake, raščupane, shvata da su i one silovane. Od vojnika koji ih čuvaju poznaje Milana iz Snagova, a čuje imena i nadimke Zoran, Brzi... koje ne poznaje. Svjedokinja A.R. od vojnika koji su ih čuvali u kući poznavala je komšije Simu, Thomira, Vlajku, braću Ljubišu i Dragišu Dragića. Žene su odvođene, silovane, zlostavljane, maltretirane. Š.S. govori da je od vojnika koji su ih čuvali znala Vlajku i Tihomira, a iz Srbije su bili Čelo, a Kljoka i Brzi su je tukli. Za to

⁶⁷ Zapisnik o saslušanju svjedoka broj KT.RZ-327/95 od 3.08.2009. godine;

⁶⁸ Iskaz svjedoka Š.S.;

vrijeme u njenoj garaži ubili su F.H.. Komšiju ... su tjerali da je siluje. Priča o događaju kada su ih istjerali iz kuće, skinuli gole, tjerali da hodaju četvoronoške. Navodi da je izvođena i silovana, vidjela i druge žene koje su silovane. Mučili su je, tako što su joj zapaljenom plastikom pržili kožu. Znali su da joj je svekrva ..., pa su je tukli tražeći zlato i novac.

161. Svjedok Predrag Grujić potvrdio je da je u kućama bilo preko tristo ljudi, odvođeni su i vraćani u kuće. Kada su vraćani u kuće na ženama i muškarcima vidio je modrice, ali ne zna ko je to radio, za sebe tvrdeći da on nije. Kada su se žene vraćale vidio je da se drže za stomak. Svjedok Nedeljeko Slepčević, svojim očima nije vidio ubijanja, silovanja, dok je za vrijeme od devet dana par puta prolazio bio pored tih kuća, ali zna za pripadnike Bijelih orlova Brzog, Kljoku, Batu, Sataru, Sala koji su tu bili.

162. Iz prednjih iskaza svjedoka saglasno proizilazi da su nakon što su zatvoreni u kućama S.S. i Đ.S., čuvani od strane pripadnika Bijelih orlova i čete Snagovo. Navedeni svjedoci su jasno navodili da su komšije, koje su ih čuvale, poznavali, imenujući neke od njih, a pripadnike Bijelih orlova pamte po nadimcima. Kuće nisu mogli napustiti osim kada su izvođene žene iz Đ.S. kuće u S.S. kako bi kuhale, kada su silovane i zlostavljane. Na jasan i nedvosmislen način svjedoci su opisali teške uslove koji su vladali u kućama, veliki broj zatvorenih, ono što su lično doživjeli, vidjeli i čuli. Navodima svjedokinje Š.S. da su zatvoreni početkom maja, a ne, kako su to drugi svjedoci naveli krajem maja, odnosno 25.05.1992. godine, Vijeće ne daje značaj, pripisujući tu razliku proteku vremena te lošoj vremenskoj orijentisanosti svjedokinje što u pitanje nije dovela vjerodostojnost njenog iskaza budući da je u ostalom dijelu u potpunoj saglasnosti sa iskazima ostalih svjedoka.

163. U navedenom djelu prednji iskazi, jer su bez protivrječnosti, saglasni u pogledu tvrdnji da su psihički i fizički maltretirani opisujući to na različite načine, svjedokinje izjavljivale da su silovane, objašnjavale kako su znale da su i druge silovane (po izgledu drugih žena kada su ih vraćali), prihvatljivi su jer snagom svog sadržaja, konzistentnošću i međusobnom saglasnošću za Vijeće vjerodostojno i tačno tvore zaključak da su civili u koji su boravili u kućama Đ.S. i S.S. fizički i psihički maltretirani.

164. Iako je u optužnici navedeno da je oko pedest žena svakodnevno silovano Vijeće, van razumne sumnje, nije moglo utvrditi da se radi o tom broju silovanih, jer su silovanja, kako su upravo svjedokinje izjavile preduzimate bez prisutnosti svjedoka, pri čemu niti jedan svjedok nije naveo tačan broj niti je to na drugi način bilo moguće pouzdano utvrditi, iz kog razloga je činjeničnim navodima izreke presude umjesto pedest, navedeno da su neke od zatvorenih žena silovane.

VII INKRIMINACIJA U OSNOVU ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI

a) Kvalifikacija silovanje iz tačke g) stav 1. člana 172. KZ BiH

165. Iz sadržaja člana 172. stav 1. tačka g) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine proizilazi da je silovanje:

*“Prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje) ..., bilo koji drugi oblik teškog seksualnog nasilja”*⁶⁹

1) Prema praksi MKSJ-a, *actus reus* silovanja sastoji se od:⁷⁰

1) a) seksualne penetracije, *bez obzira koliko neznatne;*

b) vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinilac poslužio; ili

c) usta žrtve penisom počinioca;⁷¹

2) bez pristanka žrtve.⁷²

⁶⁹ Krivični zakon BiH član 172.(1)(g);

⁷⁰ *Furundžija*, presuda Raspravnog vijeća, paragraf 185; *Kunarac*, presuda Raspravnog vijeća, 22. feb. 2001, paragraf 460., 447.–56.; *Kunarac*, presuda Žalbenog vijeća, 12. juna 2002. godine, paragraf 127.–28. (slaganje sa definicijom silovanja iz presude Raspravnog vijeća). *Vidi takođe Kvočka*, presuda Raspravnog vijeća, 28. feb. 2005., paragraf 177. (oslanja se na definiciju silovanja datu u predmetu *Kunarac* i drugi., presuda Raspravnog vijeća);

⁷¹ *Furundžija*, presuda Raspravnog vijeća, 10. dec. 1998., paragraf 183- 86;

⁷² *Kunarac*, presuda Žalbenog vijeća, 12. juni 2002. god, paragraf 128-129;

3) uz upotrebu sile, ili pod prijetnjom sile protiv žrtve ili trećeg lica;⁷³

Mens rea krivičnog djela silovanja je: "namjera da se izvrši seksualna penetracija i svijest da se to dešava bez pristanka žrtve"⁷⁴

166. Činjenične okolnosti mogu biti dobar dokaz pri odlučivanju da li je optuženi imao neophodni *mens rea* da izvrši silovanje.⁷⁵ U pogledu postojanja primjene sile, prema međunarodnom pravu i domaćim propisima, korišćenje prisile, sile ili prijetnje upotrebom sile, poništava pristanak žrtve za odbranu optuženog.⁷⁶

167. Djelo opisano u tekstu koji slijedi predstavlja krivično djelo silovanja iz člana 172. stav 1. tačka g) koje je počinio optuženi lično.

168. Vijeće je uvjerenje o krivici za izvršeno silovanje od strane optuženog izvelo prvenstveno na osnovu iskaza oštećene svjedokinje A-3, kojem iskazu je poklonilo vjeru, cijeneći da je isti dat na istinit i uvjerljiv način, ali i drugih potkrijepljućih dokaza relevantnih za utvrđenje činjeničnog stanja o tom djelu.

b) Silovanje oštećene A-3

169. Prije nego da obrazloženje pojedinačne inkriminacije koja se optuženom stavlja na teret, Vijeće će u kontekstu cjelokupnog sagledavanja iskaza dati osvrt i na uslove u kojim se nalazila oštećena svjedokinja A-3 prije nego što je počinjena inkriminacija.

⁷³ *Kunarac*, presuda Žalbenog vijeća, 12. juni 2002., paragraf 129. (pojašnjava da primjena sile ili prijetnje primjenom sile svakako predstavlja neoboriv dokaz odsustva pristanka, ali primjena sile nije *po sebi* element bića silovanja. " Postoje drugi faktori [uz primjenu sile] zbog kojih se seksualna penetracija može smatrati činom na koji žrtva nije pristala i koji nije željela." Posebno je sud pojasnio da „primjena sile ili prijetnja primjenom sile omogućila bi počiniteljima silovanja da, koristeći koercitivne okolnosti, a bez primjene sile, izbjegnu odgovornost za seksualni čin nad žrtvama koje na njega nisu pristale."); *Vidi takođe Željko Lelek X-KR-06/202*, Prvostepena presuda 25. maj 2008., strana 36. (nalazi da se iznuđivanje nije trebalo dogoditi u vrijeme samog čina silovanja);

⁷⁴ *Kunarac*, presuda Žalbenog vijeća, 12. juni 2002. god, paragraf 127. i 129. (objašnjavaju da nedostatak pristanka može bit pokazan na osnovu više iznuđivačke sredine ili okolnosti, bez obzira na silu ili prijetnju silom); *Vidi takođe Kvočka*, presuda Raspravnog vijeća, 28. feb. 2005. godine, paragraf 179;

⁷⁵ *Kunarac*, presuda Raspravnog vijeća, paragraf 646.-47;

⁷⁶ *Kunarac*, presuda Raspravnog vijeća od 22.02.2001. godine para 461-62;

170. Oštećena svjedokinja A-3, izjavila je da je do polovine aprila 1992.godine, kada je počelo pucanje, živjela nadomak sela Samari, opština Zvornik. Od tada svi iz sela spavaju u susjednim selima i po šumama. Takvo stanje traje do 25.maja kada je od strane četvorice vojnika, koji su bili naoružani i u vojnim odjelima, zajedno sa majkom, uhapšena u svojoj kući. Dovode ih u selo Liplje pred Đ.S. kuću.

171. Dolaskom pred Đ.S. kuću, kako kaže, doživjela je šok jer vidi sve komšije, oko 300 njih. Nakon toga vojnici u šarenim vojnim odijelima, zatvaraju ih u kuću i spuštaju roletne. Nabrajajući imena žena i djevojaka koje su bile zatvorene sa njom u kući, navodi da je to bila velika kuća na dva sprata, u kojoj je zatvorenim ljudima bila popunjena svaka prostorija. Vojnici iz Đ.S. kuće tjeraju je u S.S. kuću, koja se nalazila odmah pored Đ.S. kuće. Tu ih tjeraju da kuhaju za njih. Oštećnu A-3 u svojoj kući, vidale su je upravo S.S. i H.M., te A.R..

172. S.S. je izjavila kako je A-3 zamijenila u kuhinji. Svjedokinja A.R.,odmah po dolasku u S.S. kuću, vidi svjedokinju A-3 koja je tu kuhala. Odmah po dovođenju u kuću, istu noć svjedokinja A.R. je odvedena u jednu sobu gdje je silovana, dok je u drugoj sobi silovana njena amidžinica. Svjedokinja H.M. je izjavila da nakon što je iz Đ.S. kuće dovedena u svoju kuću, tu vidi oštećnu A-3.

173. Opisujući dešavanja u S.S. kući, oštećena A-3 je navela: “ *U S.S. kući su bile još dvije prostorije, tamo su bile cure odvođene i zadržavane jedno vrijeme i opet vraćane tu gdje sam vidjela kako izgledaju iscrpljeno, uplakano, crveno, oteknuto*”. Jedne prilike je došao vojnik. To je optuženi: “*Radislav, Rašo..kako su ga zvali, Grujić.*” Zna ga iz Grujića, jer su komšije.

174. Opisujući šta se desilo kada je došao **Radisav.. Rašo**, navodi da je pitao da li je ko maltretira i govori joj da će ona biti njegova djevojka. Potom joj je tri puta ponovio: „ *Pođi sa mnom u sobu*“ što nije poslušala, ali je, vidjevši na njegovom licu bijes kada je rekao „*ideš u sobu*“, iz straha pristala i sa njim ušla u sobu. U sobi joj je rekao da se oslobodi (skine), što je i učinila.

175. Odgovarajući na upit tužioca da li je sama legla, izjavila je: „*Pa kad sam se raspremila, prihvatio me je za ramena i povalio me dole, tako da se on pružio po meni, tako da je onda svoj*

polni organ stavio u moj.. i jednostavno obavio ono što je imao namjeru“ To je trajalo negdje 15 do 20 minuta. Navodi da joj je to bio prvi seksualni odnos.

176. Stanje u kojem se nalazila nakon silovanja je opisala: „*Nisam imala špiглу, ogledalo da vidim facu al sam gledala i zamišljala znači da, da sam oštećena. Par misli sam podijelila sa sobom, obukla se, izašla u kuhinju i sjela u jedan čošak jer sam imala jake bolove.*“

177. To je bio jedini susret oštećene A-3 sa optuženim jer ga više nikad nije vidjela u toj kući. Opisujući stanje u S.S. kući, navela je: „*Poslije su se opet pojavile neke smjene vojske njihove, neki drugi likovi, koliko sam uopšte mogla da skontam jer nismo smjeli ni gledati u njih.*“ Izjavila je da je za vrijeme boravka u toj kući silovana više puta od četiri različita muškarca, od kojih je jedan dok je silovao tukao.

178. Ovakvom iskazu oštećene, Vijeće je poklonilo vjeru jer je na glavnom pretresu, jasno opisala kada i kako je sa majkom odvedena iz svoje kuće i zatvorena, detaljno je opisala gdje je boravila i šta je radila od trenutka zatvaranja pa sve do oslobođenja, kao i da je u tom periodu silovana više puta, a da je optuženi silovao jednom. Navela je da je vidjela, H.M. i A.R. u S.S. kući, a njih dvije, kao i S.S. kao i majka oštećene,⁷⁷ potvdile su da je A-3 bila tu i da je silovana.

179. Oštećena A-3 je detaljno opisala sva dešavanja u S.S. kući, u tom dijelu saglasno iskazima svjedoka optužbe koji su bili zatočeni, Š.S., A.R., H.M., te svjedoka Predraga Grujića.

180. U konačnici, jasno je navela da zna Rada Grujića, imenujući ga kao Radislav, Rašo sin **Despota..Steve Grujića**, prepoznajući ga, kako u istrazi tako i na glavnom pretresu.

181. Odbrana je tvrdeći da Rade Grujić u to vrijeme nije bio u Zvorniku, problematizovala je prepoznavanje optuženog od strane oštećene, prigovarajući kako prepoznavanju tokom istrage⁷⁸ tako i na glavnom pretresu.

182. Prije svega, odbrana je osporavala prepoznavanje tokom istrage, jer na zadnjoj stranici fotoalbuma pored ostalih imena lica sa fotografije napisno i ime optuženog Rada Grujića što po

⁷⁷ Zapisnik o saslušanju T-6;

⁷⁸ Dokazi T-2 Foto album – 18 T20 0 KTRZ 0006398 17, od 25.10.2022. godine; T-3 Foto album – 18 T20 0 KTRZ 0006398 17, od 25.10.2022. godine;

odbrani znači da je oštećena bila upoznata sa njegovim imenom i da je znala pod kojim rednim brojem je njegova slika. Slijedom prigovora kojima se suštinski ističe da je prepoznavanje optuženog od strane svjedoka nezakonito, Vijeće, prije svega primjećuje da se svjedokinja izjasnila na okolnost izvršenog prepoznavanja, pojasnivši da je prvo, u skladu sa odredbom člana 85. stav 3. ZKP BiH, traženo da opiše osobu, nakon čega su joj u skladu sa odredbom stava 4. istog člana, predočavane fotografije što proizilazi iz samog zapisnika o prepoznavanju.

79

183. Pri tome svjedokinja je na glavnom pretresu, ponovo, a iz razloga neprikazivanja njenog potpisa koji je autorizovala, jer se radi o zaštićenom svjedoku, na neobilježenom fotoalbumu označila fotografije Rada Grujića stavljajući oznaku A-3 ispod fotografije.⁸⁰

184. U pogledu prigovora da se ime i prezime optuženog nalazi na zadnjoj strani fotoalbuma, Vijeće ističe da se radi o proceduri upisivanja imena svih lica čije se fotografije koriste prilikom prepoznavanja, kako bi se znalo ko su te osobe i u konačnici ko je od ponuđenih osoba ona koju svjedok prepoznaje, pri čemu ne postoje niti indicije da je svjedokinji prije samog prepoznavanja rečeno ko je osoba koja se nalazi na fotografiji tačno određenog broja, niti da je to pročitala na zadnjoj stranici. S tim u vezi Vijeće nalazi da je prepoznavanje u konkretnom slučaju izvršeno u skladu sa odredbom člana 85. ZKP BIH.

185. Pored navedenog, Vijeće ukazuje da ovakva vrsta prepoznavanja optuženog od strane oštećene nije jedina činjenica na osnovu koje je zaključilo da je upravo optuženi silovao.

186. Naime A-3 je izjavila da Rada zna kao Raša, Radislava. U trenutku kad je silovao nije ga prepoznala, ali jest kasnije. Navodi da je on komšija iz Grujića, misli sin Steve, Despota. Njen otac (dobijao je) drva koja su potom razvozili, pa je Raša viđala kada je sa ocem išla u njegovo selo. Iz očevih priča je čula da je on imao nekoga u Njemačkoj. Kada su vozili drva viđala je njega i njegovog oca ispred kuće. Da se otac svjedokinje A-3 bavio sječom drva izjavio je svjedok Sreten Grujić, dodajući da je njegov otac bio u dobrim odnosima sa ocem A-3,

⁷⁹ Dokaz T-1 Zapisnik o prepoznavanju osoba (putem fotografije), broj: 16-17-04-1-8917/19 Tuzla, 05.12.2022. godine. Evid.broj: 332/22; Dokazi T-4 Karton lične karte, Rade Grujić, reg. Broj 3382/98, ser. Broj 00601127, datum izdavanja 28.09.1998. godine; T-5 Karton lične karte, Rade Grujić, reg. Broj 5074, serija broj 02727897, datum izdavanja 17.12.1982. godine (fotografije korištene u u albumima prilikom prepoznavanja);

⁸⁰ Dokazi T-2a i T-3a;

imenujući gaupravo onako kao se zaista i zvao,⁸¹ kao i svjedok Predrag Grujić navodeći da je taj čovjek radio sa konjima, da mu je dovezio drva i da je imao sina i kćerku.

187. Odbrana je iskazima svjedoka odbrane Miladina Vlačića, Cvetka Jokića, Miloša Jasikovca, Milutina Grujića, Bogdana Grujića, Sretena Grujića osporavala da su Rada zvali Rašo ili Radislav, ističući da on nije sin Despota. Svjedokinja A-3 je navela da misli da je bio sin Steve .. Despota, dakle, ipak pominjući Stevo pravo ime oca optuženog. U pogledu iskaza da optuženog nikada nisu zvali Rašo ili Radislav, Vijeće upućuje na obrazloženje dato u dijelu presude o alibiju optuženog gdje u materijalnom dokazu T-67 stoji Radiša, sina Steve koji je rođen 1967 godine, te iskaz svjedoka Mila Grujuća da su optuženog kao dijete zvali Radiša, što, imajući u vidu sličnost svih ovih imena predstavlja i objašnjenje zašto ga svjedokinja imenuje sa Rašo i Radislav.

188. Svjedokinja A.R. posvjedočila je da je nakon što je silovana vidjela oštećenu A-3, po njenom izgledu zaključujući da je silovana. Toga se sjeća jer su je tada natjerali da uzme so i soli ranu povijeđene žene, koju je prije toga vidjela u gepeku vozila. Od udarca koji je tada zadobila u glavu onesvjestila se. Izjavila je da ne zna ko je silovao A-3, ali zna da je silovana, te da ne zna ko je čovjek (optuženi) u sudnici ali ga je viđala u Snagovu.

189. I iz sadržaja zapisnika o saslušanju svjedoka⁸² proizilazi da su žene izvođene i silovane. Zna da je njena kćerka (A-3) silovana, ali nikada nije pitala ko je to uradio. Silovana je i F.U., M.F.. Odvodili su ih u S.S. kuću i silovali. Govori o F.U.koju su da bi im dala pare, Grujić Milan, Brzi i još jedan vojnik do njene kući vozili u gepeku. U gepeku su je i vratili, a navečer su je uz jednu ogradu ubili.

190. Svjedokinja H.M. navodi da je upoznala Rada Grujića kada je došao u kuću S.S.. Tu su bile A-3, S.A. i njena rodica r.b.. Od vojnika koji su tu dolazili znala je Žareta, Jasikovca, ove druge zna po nadimcima Brzi, Crni, Sale, Beba. Navodi da je nakon dovođenja u Đ.S. kuću, sledeće jutro dovedena u svoju (S.S. kuću), gdje isto popodne vidi Radeta. Navodi da je Rade tada rekao: „ *Mamu vam j.*“ i udario je puškom iza vrata. Poslije je saznala da je A-3 silovana

⁸¹ Vijeće nije navodilo ime oca oštećene A-3, zbog tajnosti njenog identiteta.;

⁸² Dokaz T-6 Zapisnik o saslušanju svjedoka, Kantonalno Tužilaštvo Tuzlanskog Kantona, broj: Kt. RZ – 327/95, Tuzla, 03.08.2009. godine;

od strane Radeta. Dok je bila u kući žene su zlostavljane, silovane, maltretirane. Bilo je i ubijenih, Alija Hasić, F.U., njen muž. Ostale su, a i ona silovane. Potom navodi kako je peti - šesti dan uspjela pobjeći. Bježeći, trči kroz šumu, dolazi do Sultanovića, gdje vidi da ruše i kupe po selu. Vidi dva rođaka koji je vode u Bajriće. Tamo zatiče žene, djecu, potom dolazi pomoć, okupljaju se da idu osloboditi narod u kućama u Liplju. Govori o oslobađanu zatvorenih u kućama Đ.S. i S.S., kojom prilikom je dvadest sedam ljudi ubijeno. Zatiče majku koju su isprebijali jer je ona pobjegla. Navodi da poznaje A-3. Zna joj puno ime i prezime, zna gdje živi. Na suđenju saznaje da ima pseudonim A-3. Čula sa A-3, ali se nisu vidjele.

191. Na okolnosti iznijetih saznanja da je optuženi Rade Grujić bio u kući, psova joj i udario je, odbrana joj je predložavala izjave date u istrazi, ⁸³ ukazujući na, nedosljednost jer tada niti jednom nije spomenula Radeta i kontradiktornost da je u izjavi navela da je udario „Beli“, te da je u izjavi navodila prezime oštećene, koje to zapravo nije.

192. Analizirajući iskaze koje je ova svjedokinja dala u istrazi i na glavnom pretresu, Vijeće prihvata navode da je ista bila u kući, njena saznanja o zatvaranju i maltretiranju, te kako je nakon nekoliko dana pobjegla. U ovom dijelu navodi svjedokinje H.M. za Vijeće su u cjelosti prihvatljivi jer su u potpunoj saglasnosti sa iskazima svjedoka S.S., A-3, A.R., Š.S.. Takođe, za Vijeće je prihvatljivo da je poznaje i da u kući vidi oštećnu A-3. U pogledu navoda da je u istrazi rekla drugačije prezime oštećene, Vijeće upućuje na sadržaj iskaza svjedoka Sretena Grujića koji je također naveo da su njenog oca zvali upravo kako je to svjedokinja H.M. i navela,⁸⁴ potvrđujući iskaz svjedokinje H.M. u tom dijelu.

193. Međutim, u dijelu u kojem na glavnom pretresu navodi da je u S.S. kući, vidjela optuženog Grujića, koji ju je, tom prilikom udario, za Sud nije prihvatljiv. Prije svega, niti u jednoj izjavi koju je ranije dala, istog nije spominjala, šta više, navela je da misli da je te prilike udario Beli.⁸⁵ Takođe, na glavnom pretresu je izjavila da se optuženog ne bi ni danas sjetila da nije bio u „logoru“, što nije razložno objašnjenje zašto to tokom istrage nije rekla, pri tom primjećujući da

⁸³ Dokaz broj O-1 Zapisnik o saslušanju svjedoka H.M., SIPA, broj: 16-17-04-1-8917/19, Tuzla, 17.08.2022. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka H.S., Kantonalno Tužilaštvo, broj: Kt. 327/95, Tuzla 11.08.2011. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka H.M. MUP Tuzla, broj: 08-02/3-1-04.3-, Tuzla, 14.08.2006. godine;

⁸⁴ Zbog zaštite svjedoka A-3, Vijeće neće iznasti „kako su zvali“ oca oštećene;

⁸⁵ Zapisnik o saslušanju svjedoka H.M., SIPA, broj: 16-17-04-1-8917/19, Tuzla, 17.08.2022. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka H.M. MUP Tuzla, broj: 08-02/3-1-04.3-, Tuzla, 14.08.2006. godine;

je u istrazi iscrpno govorila o cjelokupnim dešavanjima koja se odnose na Liplje, pominjući brojne nadimke i imena osoba koje je poznavala (npr. braću Dragiće), imena osoba koje su tu bile zatvorene, ali ne i Grujića, kojeg pominje na suđenju i to nakon što je, kako je sama navela, prije svog svjedočenja razgovarala sa oštećenom A-3. Kako svjedokinja nije dala prihvatljivo objašnjenje zašto ranije nije izjavila da je vidjela Rada Grujića u S.S. kući, da im je psovao, da je upravo on udario, da to čini tek na glavnom pretresu i to nakon razgovora o događaju sa oštećenom A-3, što je nesumnjivo na nju uticalo da na glavnom pretresu koji je vodi protiv optuženog po prvi put spomene Grujića, za Vijeće njen iskaz da je zaista u kući vidjela Rada nije uvjerljiv niti prihvatljiv.

194.Na okolnosti duševnog stanja oštećene, posledica preživljene traume, Tužilaštvo je izvelo i dokaz vještačenjem od strane sudskog vještaka prof. dr. Rusmira Softića, koji je imao zadatak da izvrši psihijatrijski pregled i vještačenje oštećene A-3, o čemu je sačinio pismeni nalaz i mišljenje koji je izložio na glavnom pretresu.⁸⁶

195.Vještak je izjavio da je izvršio psihijatrijski pregled i procijenio psihičke funkcije kod oštećene A-3. Izveo je zaključak, da oštećena A-3 pati od postraumatskog stresnog poremećaja koji je nastao kao posljedica njenog zarobljavanja, seksualnog nasilja koje je provođeno nad njom tokom perioda zarobljenštva, ali i svjedočenjima različitim oblicima fizičkog i seksualnog nasilja koje je provođeno nad drugim osobama. Nasilje, koje je sprovedeno nad oštećenom A-3, kao i ono koje se dešavalo drugim osobama čemu je svjedočila oštećena, vještak je opisao kao traumatsko iskustvo koje prevazilazi uobičajno ljudsko iskustvo. Također, naveo je da je oštećena A-3 trpila duševne bolove veoma jakog intenziteta u trajanju od devet dana, koji se poklapa sa periodom zarobljenštva, a bolove srednjeg intenziteta u periodu nakon oslobađanja pa sve do odlaska u izbjeglištvo, u ostalim periodima do danas oštećena A-3 trpi duševne bolove blagog intenziteta. U nastavku je vještak, rekao da je očekivati da će se duševni bolovi nastaviti i u budućnosti, pritom je napomenuo da su ovi duševni bolovi nastali zbog umanjenja opšte životne aktivnosti, povrede ugleda, časti, slobode i prava ličnosti. Takođe, vještak je

⁸⁶ Vještak dr. Rusmir Softić je izložio svoj nalaz i mišljenje na glavnom pretresu održanom dana 15.09.2023. godine; T-65 Forenzičko psihijatrijska ekspertiza, JZU UKC Tuzla, Klinika za psihijatriju, prof.dr.sc.med. Rusmir Softić broj: T20 0 KTRZ 0006398 17 od 27.februar,2023.godine., Naredba Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0006398 17 od 06.02.2023. godine;

naveo da je oštećena A-3 trpila strah veoma jakog intenziteta u trajanju od 9 dana. Zaključno, vještak je istakao da je oštećena A-3 oštećena u sferi seksualnosti i emocionalnog života, što koincidira sa periodom u kojem je trpila duševne bolove jakog intenziteta, zbog čega ukupno ...

196.Obrana je osporavala nalaz i mišljenje jer je vještak koristio medicinsku dokumentaciju, koja nije navedena u nalazu i mišljenju, a po odbrani, vještak je istu uzeo u obzir pri donošenju nalaza i mišljenja. Također obrana je isticala da je vještak zaključak o zdravstvenom stanju oštećene zasnovano na cjelokupnoj traumi koju je ista preživjela tokom devet dana, a ne samo traumi koju je imala od navodnog silovanja optuženog.

197.Vještak je u pogledu korištenja medicinske dokumentacije objasnio da je prilikom sačinjavanja predmetnog nalaza i mišljenja imao medicinsku dokumentaciju, ali je nije smatrao relevantnom i nije je naveo u svom nalazu i mišljenju, te da bi nalaz, koji je u konkretnom dao, bio potpuno isti i u situaciji da tu dokumentaciju nije vidio. U pogledu navoda da vještak nije utvrdio traumu koju je kod oštećene izazvalo silovanje od strane optuženog, već cjelokunu traumu koju je doživjela boraveći devet dana u kući S.S. i Đ.S. vještak je izjavio da se u slučajevima, kao što je slučaj oštećene svjedokinje A-3, seksualno nasilje ne može stepenovati i da je u puno događaja stalo u devet dana, pa bi pokušaj razlučivanja, sada nakon 30 godina, šta je od tih događaja bilo najteže, predstavljalo špekulaciju.

198.U pogledu korištenja medicinske dokumentacije koja nije navedene u nalazu i mišljenju, Vijeće je prihvatilo objašnjenje vještaka da istu nije smatrao relevantnom i da se nalaz koji je dao ne bi razlikovao i da tu dokumentaciju nije vidio. Iako je pravilno da se u nalazu navedu svi dokazi koje je vještak imao na uvid, cijeneći da je naveo kako dokumentaciju nije ocijenio relevantnom, ne navođenje takve dokumentacije u pitanje nije dovelo vjerodostojnost i tačnost cjelokupnog nalaza i zaključaka. Ovakav stav Vijeće temelji na činjenici da se radi o dugogodišnjem sudskom vještaku koji je nalaz i zaključke temeljio na rezultatima izvršenog pregleda i razgovora sa oštećenom, pri tome ne nalazeći niti jedan razlog zašto bi vještak lažno posvjedočio da je nalaz ipak utemeljio na medicinskoj dokumentaciji koju je vidio, a nije naveo. Tim prije što sadržaj sačinjenog i na pretresu prezentovanog nalaza koincidira i sa iskazom oštećene, koja je opisivala kako se osjećala tokom devet dana provedenih u kući S.S. i Đ.S.,

šta je lično preživjela (višestruko silovanje), vidjela i čemu je posvjedočila. Opisala je da i danas osjeća posljedice tih devet dana u vidu ...

199. Vijeće je prihvatilo nalaz i mišljenje vještaka, kao i njegov usmeni iskaz (koji je potom uslijedio na glavnom pretresu) kao istinit, pouzdan, zasnovan na pravilima struke i nauke, jer je potkrijepljen i uzajmno saglasan sa iskazom oštećene, kao i iskazima ostalih svjedoka koji su opisali da su kao i oštećena A-3 osim sopstvenog zlostavljanja bili svjedoci zlostavljanja drugih i da i to za njih predstavlja veoma traumatično iskustvo.

200. Dakle, Vijeće prihvata da su kod oštećene, registrovani ... što je posljedica zarobljenništva, seksualnog nasilja koje je sprovedeno nad njom, svjedočenja različitim oblicima psihičkog i seksualnog nasilja koje je sprovedeno nad drugim osobama, što, jer je saglasno iskazu oštećene, dodatno potkrijepljuje zaključak da je zaista preživjela sve ono o čemu je posvjedočila.

201. Drugi dio nalaza, koji se odnosi na intezitet duševnih bolova i patnji, Vijeće će cijeliti u dijelu u kojem iznosi zaključak o opravdanosti postavljenog prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva.

202. Vijeće zaključuje da je u konkretnom postupku ocjenom izvedenih dokaza, utvrđeno da je uz optuženog prilikom silovanja bila prisutna samo oštećena, dok su saslušani svjedoci Mile Grujić, Predrag Grujić i Nedeljko Slepčević u svojim iskazima potvrdili dolazak i boravak optuženog ispred kuće gdje su civili bili zatvoreni.

203. Pritom su svjedoci S.S., A.R. i H.M. u svojim iskazima saglasno potvrdile da je zajedno sa njima bila zatvorena A-3, da je od strane vojnika vođena u sobu i da je silovana, što su znale po tome kako je izgledala jer su ih vidjele, a i one same su silovane pa znaju kako su tada izgledale i kako su se osjećale. Kada su oslobođene, oštećena A-3 im je rekla da je silovana, što po mišljenju ovog Vijeća, sa aspekta kredibiliteta njenog svjedočenja ne umanjuje dokaznu snagu za osudu optuženog po predmetnoj inkriminaciji, već naprotiv.

204. Dakle, osudu za inkriminaciju, Vijeće je uglavnom zasnovalo na iskazu žrtve svjedokinje A-3, koje je potkrijepljen drugim posrednim dokazima, nalazeći svjedočenje žrtve kredibilnim, te dostatnim za osudu optuženog za predmetnu inkriminaciju.

205. Okolnostima kojima je odbrana dovela u pitanje kredibilitet oštećene jer je govorila da je ime optuženog Rašo, Radislav, činjenicu da ga u momentu silovanja nije prepoznala, Vijeće, ne daje odlučne važnosti, obzirom da je oštećena jasno opisala kako ga je poznavala i prepoznala, pri čemu i potvrđeno njeno kazivanje da su ga osim, što se zove Rade, zvali i sličnim imenima.

206. Navodi svjedokinje da ga nije prepoznala u trenutku silovanja što po odbrani ukazuje da to nije bio on, kod Vijeća, nasuprot tome, stvaraju dodatno uvjerenje o iskrenosti njenog iskaza. Naime, oštećena je, kasnije shvatajući da je osoba koja je silovao Rade Grujić mogla posvjedočiti da ga je prepoznala i momentima kada je silovao. Ipak, to nije učinila, navodeći da ga tada nije prepoznala što je sasvim razumljivo s obzirom na okolnosti u kojima se nalazila u S.S. kući. Objašnjenje da ga prepoznaje i poznaje jer je sa ocem dolazila u njegovo selo gdje ga je viđala pred njegovom kućom, potvrđeno je iskazima svjedoka koji su potvrdili da je njen otac dovozio u Snagovo drva.⁸⁷

207. U konačnici oštećena ga je prepoznala, kako u istrazi, tako i glavnom pretresu kao osobu koja ju je silovala. Oštećena je bila jasna da je on jedanput silovao, da osim toga prema njoj nije preduzeo drugi oblik psihičkog i fizičkog nasilja kao što je to bio slučaj kada je silovao drugi vojnik koji je tada i tukao, što sve upućuje na zaključak da nema motiv da optuženog neosnovano tereti za ono što zaista nije počinio.

208. Imajući u vidu da se iskaz svjedokinje A-3, slaže sa drugim prihvaćenim dokazima i okolnostima slučaja, da je rezultat neposrednog opažanja onog što je lično osjetila i vidjela, što, u svukupnosti, sadržinu njenog iskaza čini, jasnim i postojanim, Vijeće mu je u cjelosti poklonilo vjeru. Drugim riječima, Vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da je optuženi radnjama opisanim u izreci presude, kao izvršilac, nad drugom civilnom osobom ženskog pola oštećenu A-3 silovao.

⁸⁷ Iskazi svjedoka Sretena Grujića i Predraga Grujića;

VIII INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST

209. Vijeće je na osnovu provedenih dokazaka utvrdilo da je optuženi u kritično vrijeme poduzimao radnje kao izvršilac, te da je odgovoran po osnovu individualne krivične odgovornosti.

Individualna krivična odgovornost (član 180. stav 1 KZ BiH), propisuje sljedeće:

‘Osoba koja planira, naredi, učini ili podstrekava ili pomaže u planiranju, pripremanju ili učinjenju krivičnih djela iz člana 172 (zločin protiv čovječnosti)....., ovog zakona kriva je za to krivično djelo.’

210. Vijeće podsjeća da je član 180. stav 1. KZ BiH izveden iz člana 7. stav 1. Statuta MKSJ i identičan mu je. Žalbeno Vijeće MKSJ zaključuje da član 7. stav 1. “...prije svega pokriva fizičko počinjenje krivičnog djela od strane samog prekršioca, ili kažnjivi propust da se učini djelo obavezno po pravilima krivičnog prava.”

211. *Actus reus* koji je potreban za počinjenje krivičnog djela jeste da “...optuženi, bilo fizički, bilo na neki drugi neposredan, odnosno posredan način, svojim pozitivnim radnjama, odnosno ako postoji obaveza djelovanja - propustima, učestvuje individualno ili zajedno s drugim u materijalnim elementima krivičnog djela za koje se tereti. Sam optuženi ne mora učestvovati u svim aspektima inkriminisanog ponašanja.⁸⁸

212. Potrebni *mens rea*, jeste da je optuženi djelovao s namjerom da počinio krivično djelo...”⁸⁹ ili, kao u slučaju drugih oblika učestvovanja u krivičnim djelima iz člana 7. stav 1., on mora biti “svjestan vjerovatnoće, u smislu velikih izgleda, da će kao posljedica njegovog ponašanja biti izvršeno krivično djelo”⁹⁰

213. Optuženi je kao pripadnik čete Snagovo Štaba TO Zvornik, u okviru širokog i sistematičnog napada protiv civilnog stanovništva, znajući za takav napad i kao dio tog napada, videći brojne zatvorene ljude u kućama S.S. i Đ.S., svjestan i iskorištavajući njenu bespomoćnost, oštećenoj A-3 naredio da se skine nakon čega je silovao čime je počinio krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka g) KZ BiH (silovanje). S obzirom na sadržaj izvednih

⁸⁸ Stakić, prvostepena presuda MKSJ-a, paragraf 439;

⁸⁹ Limaj, prvostepena presuda MKSJ-a, paragraf 509;

⁹⁰ Kvočka, prvostepena presuda MKSJ-a paragraf 251; Limaj, prvostepena presuda MKSJ-a paragraf 509;

dokaza, uzimajući u obzir okolnosti u kojima je optuženi preduzeo zabranjenu radnju ništa ne ukazuje na postojanje eventualne dobrovoljnosti na strani oštećene.

214. Dakle, optuženi je bio u potpunosti svjestan svoga djela i izvjesnosti nastupanja zabranjene posljedice koju je i htio postupajući s direktnim umišljajem.

IX ODLUKA O KAZNI

Kazna koja je nepohodna i srazmjerna težini krivičnog djela

215. U pogledu samog krivičnog djela, Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, Vijeće je razmatralo kaznu koja je neophodna i odgovara zakonskim ciljevima, kao i relevantne zakonske elemente. U središtu ovog suđenja bio je silovanje oštećene A-3.

Izrečena kazna mora biti neophodna i srazmjerna jačini opasnosti za zaštićena lica i vrijednost (član 2. KZ BiH)

216. Vijeće će u vezi s tim takođe uzeti u obzir zakonske elemente koji se odnose na ovu konkretnu svrhu, to jeste na posljedice izvršnog djela koje se ogledaju u povredama nanesenim psihičkom i fizičkom integritetu žrve

Kazna mora biti srazmjerna stepenu patnje, te mora biti dostatna kako bi uticala na druge da ne čine slična djela u budućnosti (član 6. i 39. KZ BiH)

217. Posebnu pažnju treba posvetiti pitanju odvratanja od eventualnog, budućeg činjenja ovih djela, jer se radi o zločinu, te se mora i treba iskoristiti svako raspoloživo sredstvo u svrhu očuvanja vladavine prava kako bi se osiguralo da se ovakva djela nikada više ne ponove. Da bi se drugi odvratili od činjenja sličnih krivičnih djela, kazna mora biti učinkovita u smislu da u dovoljnoj mjeri odražava težinu zlodjela. Predmetna krivična djela predstavljaju teške povrede i potrebno ih je tretirati na način da to služi kao nauk drugima.

Krivičnopravna sankcija mora odražavati društvenu osudu ponašanja optuženog (član 39. KZ BiH)

218.Međunarodno pravo, zakon BiH, društvena zajednica, ponašanje optuženog karakteriše kao kažnjivo prema domaćim i međunarodnim propisima. Ovakvi zločini su za osudu, bez obzira na to koja ih je strana počinila ili na kojem mjestu su počinjeni, te stoga i ne smiju proći nekažnjeno.

219.U savremenom svijetu, bez obzira na okolnosti i razloge zbog kojih se ovakva djela čine, nemaju niti mogu imati opravdanja. Izražaj osude kroz adekvatnu sankciju pokazuje o kakvom i koliko se teškom zločinu radi.

Kazna mora biti neophodna i srazmjerna vaspitnoj svrsi Zakona, a to je da lica budu upoznata sa pogibljenošću zločina, te sa pravednošću kažnjavanja učinitelja (član 39. KZ BiH)

220.Suđenje i kažnjavanje ovih djela mora pokazati da se zločini počinjeni za vrijeme rata neće tolerisati i da je krivični postupak odgovarajući način da se zločini razotkriju. Vijeće ne može narediti pomirenje, niti ga presuda može zahtijevati. Međutim, kazna koja u potpunosti odražava težinu djela može doprinijeti pomirenju tako što će dati zakonski odgovor, te promovisati nastojanje da se na taj način zadovolji pravda umjesto ličnom osvetom ili osvetom zajednice.

221.Uzevši u obzir sve ove elemente kao relevantne za krivično djelo koje je optuženi počinio, Vijeće smatra da izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 (šest) godina predstavlja neophodnu i srazmjernu kaznu koja odražava težinu krivičnog djela.

Kazna ili krivičnopravna sankcija mora biti neophodna i srazmjerna individualnom počiniocu

222.Pravičnost kao zakonski uslov također se mora uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne⁹¹, kao i konkretne okolnosti kako samog krivičnog djela, tako i njegovog počinioca. Dva cilja su relevantna za lice osuđeno za krivično djelo: 1) da se počinitelj odvrati od činjenja krivičnih djela u budućnosti ⁹² i 2) rehabilitacija. ⁹³ Rehabilitacija nije samo svrha koju Krivični zakon predviđa kao obavezu Suda, već je to jedini cilj kažnjavanja koji se izričito zahtijeva međunarodnim pravom o ljudskim pravima kojeg se Sud po Ustavu mora pridržavati.

⁹¹ Član 39. KZ BiH;

⁹² Član 6. i 39. KZ BiH;

⁹³ Član 6. KZ BiH;

Član 10. stav 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima glasi : „ *Kazneni sistem mora obuhvatati postupke prema osuđenima čiji je glavni cilj promjena njihovog ponašanja i društvena rehabilitacija*“.

223. Niz pravila su relevantna za ove svrhe jer utiču na kaznu koja će se izreći pojedinom licu koje je oglašeno krivim.⁹⁴ U ta pravila, između ostalog, spadaju stepen krivične odgovornosti, ponašanje počinioca prije, za vrijeme i nakon počinjenja krivičnog djela, motivi za počinjenje djela i ličnost počinioca. Zavisno od činjenica, ovi elementi mogu predstavljati otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti koje je potrebno gradirati i cijeliti prilikom odmjeravanja kazne. Cilj razmatranja ovih elemenata jeste da pomognu u utvrđivanju kazne koja je neophodna i srazmjerna u smislu svrhe kažnjavanja i elemenata koji su već uzeti u obzir u odnosu na sam zločin i njegove posljedice po zajednicu, ali pod uslovom da ta kazna odgovara preventivnim i odgojnim zahtjevima u odnosu na konkretnog počinioca.

224. Pri odmjeravanju kazne za krivično djelo za koje je optuženi ovom presudom oglašen krivim, Vijeće je, polazeći od opšte svrhe kažnjavanja propisane članom 39. KZBIH i slijedeći pravila za odmjeravanje kazne predviđenih članom 48 KZ BiH,⁹⁵ cijeno i uzelo u obzir sve okolnosti i optuženom izreklo zatvorsku kaznu u vremenskom trajanju kako je to navedeno u izreci ove presude.

225. Na strani optuženog Sud nije našao otežavajućih okolnosti.

226. Od olakšavajućih okolnosti, Vijeće je na strani optuženog cijeno da je u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio osoba mlađe životne dobi od dvadeset i pet godina i stim u vezi skromnog životnog iskustva, da je isti porodičan, da je u nekoliko navrata u toku rata napuštao Bosnu i Hercegovinu time izražavajući neprihvatljiv stav prema ratnim dešavanjima, da prije izvršenja, a ni nakon izvršenja ovog krivičnog djela nije osuđivan.

227. Usljed nedostatka otežavajućih okolnosti Vijeće je cijeneći u sadejstvu sve olakšavajuće okolnosti iste našlo osobito olakšavajućim iz kog razloga mu je i izreklo kaznu zatvora ispod zakonskog minimuma kazne za izvršeno djelo u trajanju od šest (6) godina, cijeneći da će se i

ublaženom kaznom postići svrha kažnjavanja,⁹⁶ i smatrajući da će ova kazna podstaći optuženog da razmotri posljedice svoje radnje na žrtvu i iskupi se za svoje djela, a žrtvi dati odgovarajuća satisfkacija.

228.Sud nalazi da je kazna zatvora u izrečenoj dužini trajanja, s obzirom na sve otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, te učešće optuženog u počinjenju krivičnog djela, proporcionalna težini krivičnog djela i da će se ovom sankcijom ostvariti svrha kažnjavanja predviđena članom 39. KZ BiH.

X ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

229.Vijeće je primjenom odredbi člana 188. stav 4. ZKPBiH optuženog oslobodilo obaveze da naknadi troškove postupka.

230.Ovakvu odluku donijelo je imajući u vidu njegovo imovno stanje, jer je tokom vremena provedenog u pritvoru bio lišen mogućnosti da zarađuje, ovom presudom nepravosnažno je osuđen na višegodišnju kaznu zatvora što opravdano može ukazivati da će i u narednom periodu biti objektivno spriječen da ostvaruje zaradu, te imajući u vidu da su u dosadašnjem toku postupka i troškovi zastupanja putem branioca po službenoj dužnosti, plaćani iz budžetskih sredstava Suda.

231.U vezi sa navedenim Sud cijeni da bi dosuđivanjem obaveze da naknadi troškove krivičnog postupka u pitanje dovelo u pitanje egzistenciju optuženog i osoba koje je dužan izdržavati (članova njegove porodice) zbog čega ga je oslobodilo obaveze da ih naknadi.

XI ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU

232. Imajući u vidu da je optuženi oglašen krivim da je radnjama bliže opisanim u izreci presude počinio krivično djelo za koje se teretio potvrđenom optužnicom Tužilaštva, to su se stekli uslovi

⁹⁶ Član 49. tačka b) KZ BiH;

da se uz ispunjavanje drugih uslova odluči i o postavljenom imovinskopravnom zahtjevu oštećene svjedokinje A-3, a što je u skladu i sa uspostavljenom sudskom praksom pred ovim sudom .

233. Odbrana je osporavala zakonitost zastupanja oštećene A-3, od strane ovlaštene osobe Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine. Vijeće je po izvršenom uvidu su sudski spis utvrdilo da se oštećana obratila Uredu za pružanje besplatene pravne pomoći Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine sa ciljem podnošenja imovinskopavnog zahtjeva. Po zaprimljenom zahtjevu nadleženo Ministarstvo je, u skladu sa odredbama Zakona o pružanju besplatene pravne pomoći, donijelo rješenje o zastupanju oštećene⁹⁷ od strane ovlaštenih službenika Ministarstva.

234. Dakle, oštećena A-3 je, kao ovlaštena osoba, u toku ovog krivičnog postupka, posredstvom zastupnika, postavila imovinskopravni zahtjev, na osnovu dokaza Tužilaštva na kojima se temelji osnovanost takvog zahtjeva, čime je ispunjen pozitivni zakonski uslov za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu.

235. Nadalje, Vijeće je našlo opravdanim raspraviti takav zahtjev, nalazeći da se istim ne bi znatno odugovlačio ovaj postupak, a što predstavlja negativni uslov iz odredbe člana 193. stav 1. ZKP BiH.

236. Prije svega, Vijeće konstatuje da je shodno odredbi člana 195. stav 3. ZKP BiH, osoba ovlaštena na podnošenje prijedloga za ostvarivanje imovinskopavnog zahtjeva dužna da određeno označi svoj zahtjev i da podnese dokaze, pri čemu u skladu sa stavom 4. istog člana u slučaju da ovlaštena osoba nije podnijela prijedlog za ostvarivanje imovinskopavnog zahtjeva u krivičnom postupku do potvrđivanja optužnice, biti će obaviještena da taj prijedlog može podnijeti do završetka glavnog pretresa, odnosno pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije.

237. Iz naprijed navedenih odredbi proizilazi da ovlaštena osoba na podnošenje prijedloga za ostvarivanje imovinskopavnog zahtjeva ima dužnost da tačno i precizno iznese svoj zahtjev, što je u konkretnom slučaju ovlaštena osoba i učinila, kao i što Sud ima obavezu da tu osobu u toku postupka obavijesti o pravu na podnošenje zahtjeva. Osim toga, upućivanje na parnicu

⁹⁷ Rješenje Ministarstva pravde BiH od 13.03.2023. godine;

radi rješavanja imovinskopravnog zahtjeva je tek u slučaju, shodno odredbi člana 198. stav 2. ZKP BiH, ukoliko podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelimično presuđenje, što u konkretnom predmetu nije bio slučaj.

238. U konkretnom slučaju, oštećena A-3 je putem, ovlaštenih službenika Ureda za pružanje besplatne pravne pomoći, Ministarstva pravde pismeno dostavila Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva,⁹⁸ te 23.10.2023. godine usmeno na nastavku glavnog pretresa putem ovlaštenog službenika ministarstva, a imajući u vidu nalaz i mišljenje vještaka neuropsihijatra dr Rusmira Softića o stepenu i intenzitetu duševnih bolova isti prijedlog postavila i usmeno.

239. S tim u vezi, u navedenom prijedlogu oštećena je u skladu sa nalazom i mišljenjem vještaka, opredjelila visinu imovinskopravnog zahtjeva, na način da je navela da se radi o iznosu od 45.000,00 KM (kumulativni iznos jedinstvene nematerijalne štete), koji obuhvata sljedeće vidove štete: na ime pretrpljenog straha pretrpljenih duševnih bolova iznos od 30.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenje životne sposobnosti iznos od 15.000,00 KM, a sve zajedno sa zakonskom zateznom kamatom od dana podnošenja zahtjeva, u roku od 30 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

240. Odbrana je osporavala i visinu predmetnog zahtjeva uz tvrdnju da isti nije objektivian, realan, niti zasnovan na relevantnoj medicinskoj dokumentaciji, odnosno da je isti sastavljen samo i isključivo na osnovu lične anamneze i kazivanja oštećene A-3.

241. Suprotno tim navodima, Vijeće je pri odlučivanju o osnovanosti imovinskopravnog zahtjeva, prvenstveno imalo u vidu nalaz i mišljenje vještaka neuropsihijatra prof. dr. Rusmira Softića, koji je vještak sačinio nakon izvršenog pregleda oštećene kao i njegov usmeni iskaz (koji je potom uslijedio na glavnom pretresu), kao i iskaza oštećene A-3 koja je detaljno navela inkriminisanu radnju optuženog koju je učinio prema njoj, te zdravstvene probleme koje između ostalog ima i zbog tog djela, što koindicira sa nalazom vještaka da su kod oštećene, registrovani simptomi: posttraumatski stresni poremećaj koji su posljedica zarobljeništa, seksualnog nasilja koje j, osim od optuženog nad njom sprovedeno i od strane drugih osoba,

⁹⁸ Pismeni prijedlog od 5.10.2023. godine;

potom različitih oblika psihičkog i fizičkog nasilja koje je sprovedeno nad drugim osobama, a kojima je oštećena bila svjedok.

242.Prilikom neposrednog saslušanja pred ovim sudom, vještaci prof. dr. Rusmir Softić je ostao pri dostavljenom nalazu i mišljenju, te je dodatno pojasnio navode iz istog.

243.Vijeće naglašava da je pri odlučivanju o imovinskopravnom zahtjevu oštećene imalo u vidu odredbe ZOO (kao *lex specialis* zakona u ovom kontekstu), vodeći računa o značenju povrijeđenog dobra i cilju kojem služi ta naknada, ali i da se njom ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njenom prirodom i društvenom svrhom.

244. Bez obzira na vidove nematerijalne štete kako su postavljeni, kako se potražuju u preciziranom imovinskopravnom zahtjevu, prilikom donošenja odluke, uzelo je u obzir samo one vidove nematerijalne štete koji su propisani odredbama člana 200. i 202. ZOO, imajući u vidu način izvršenja predmetnog krivičnog djela (koje je u osnovi krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim, tj. silovanje) kao i posljedice koje su kod oštećene nastupile usljed izvršenja predmetnog krivičnog djela.

245.Nadalje, pri odlučivanju, Vijeće je vodilo računa da novčana (materijalna) satisfakcija postoji kad je povreda prava ličnosti (povreda časti, ugleda, slobode, naruženost, smanjenje životne aktivnosti i sl.) uzrokovala fizičke i duševne bolove, kao i strah, a Sud, prema okolnostima slučaja, ocijeni da jačina bolova i straha to opravdavaju, te dosudi oštećeniku pravičnu novčanu naknadu. Karakteristika je novčane satisfakcije da se ona može dosuditi samo ako su fizički i duševni bolovi i strah u uzročnoj vezi s povredom prava ličnosti, što znači da se u tom slučaju radi o kumuliranoj satisfakciji .

246.U tom smislu, Vijeće je cijenilo da, shodno odredbi člana 202. ZOO, pravo na novčanu satisfakciju zbog pretrpjelih duševnih bolova pripada i oštećenoj nad kojim je izvršeno i neko drugo krivično djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala. U konkretnom slučaju pojedinačna inkriminacija silovanje koja se nalazi u osnovi zločina protiv čovječnosti, prema ocjeni ovog Vijeća, a saglasno i stavovima zauzetim u sudskoj praksi, predstavlja krivično djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala. Kod krivičnih djela protiv dostojanstva ličnosti i morala pravo na novčanu satisfakciju daje sama krivična presuda, pri čemu parnični sud (koja ovlaštenja

pripadaju i ovom Sudu i krivičnom postupku) treba utvrditi postojanje nematerijalne štete, tj. pretrpjelih duševnih bolova i straha kao posljedice krivičnog djela o kome je riječ, te visinu (svotu) naknade.

247. Pri određivanju visine novčane naknade na ime nematerijalne štete Vijeće je imalo u vidu i Orijentacione kriterije i iznose za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete (Kriterije), koje je razmatralo i prihvatilo Građansko odjeljenje Vrhovnog suda Federacije BiH na sjednici od 27.01.2016. godine.⁹⁹

248. Prilikom primjene Kriterija, Vijeće je imalo u vidu da se isti primjenjuju na sve parnične postupke za naknadu nematerijalne štete (kakav je postupak po prirodi adhezijski postupak, po prijedlogu za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva), koji kriteriji (inter alia) preciziraju: iznose za utvrđivanje visine naknade za pretrpljene fizičke bolove po danima, pravičnu novčanu naknadu za pretrpljeni strah, iznose za utvrđivanje visine naknade zbog smanjenja životne aktivnosti. Vijeće je u ovom kontekstu posebno cijenilo da, u skladu sa praksom Vrhovnog suda FBiH, „orijentacioni kriteriji Vrhovnog suda FBiH nisu matematička formula koja pukim automatizmom služi za utvrđivanje i izračunavanje pravične novčane naknade, jer odlučivanje o iznosu nematerijalne štete jeste suđenje u kojem se primjenjuje pravni standard pravičnosti pri odmjeravanju novčane odštete.“

249. Imajući u vidu navedeno, Vijeće zaključuje da se ukupne traume koje je oštećena preživjela devet dana tokom boravka u zatočeništvu, te posledice istih koje je trpila tri godine nakon toga kao i posljedice koje trpi i danas, ne mogu pripisati samo radnji optuženog. Iz tog razloga Vijeće je zahtjev oštećene „A-3“, za naknadu nematerijalne štete djelimično usvojilo dosuđujući joj ukupan iznos 10.000, 00 (desethiljada) konvertibilnih maraka cijeneći da isti predstavlja pravičnu naknadu, sa prekomjernim zahtjevom je upućujući na parnični postupak.

250. Na kraju, Vijeće nalazi da se obeštećenjem žrtve krivičnog djela, kao što je to učinjeno u konkretnom slučaju, uspostavlja princip društvene pravde. Sa sociološkog stanovišta princip obeštećenja žrtve bi trebao imati istu važnost kao i princip kažnjavanja kao vid društvene reakcije na kriminogenu djelatnost. Naime, svrha suđenja ne smije ostati samo na represiji

⁹⁹ Orijentacioni kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine novčane naknade nematerijalne štete Suda Bosne i Hercegovine usvojili su i na sjednici krivičnog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine;

prema počiniocu krivičnog djela, nego mora težiti potpunom uspostavljanju stanja koje je narušeno krivičnim djelom.¹⁰⁰

ZAPISNIČAR:

PREDSJEDNIK VIJEĆA

Stručni saradnik

SUDIJA

Melisa Đulbegović

Tanja Curović

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude stranke i branioci mogu izjaviti žalbu vijeću Apelacionog odjeljenja ovog Suda u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog otpravka presude. U skladu sa odredbom člana 293. stav 4. ZKP BiH oštećena presudu može pobijati žalbom, samo u dijelu koji se odnosi na odluku Suda o troškovima krivičnog postupka i odluku o imovinsko pravnom zahtjevu.

*Žalba se podnosi Sudu u dovoljnom broju primjeraka.

¹⁰⁰ Saglasno stavu izraženom u presudi ovog Suda broj: K-76/08 od 11.09.2009. godine;